

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

POSTOJ ADOLESCENTŮ K MANŽELSTVÍ

Vypracovala: Pavla Kocmichová, DiS.

Vedoucí práce: PhDr. Olga Vaněčková

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 5. dubna 2017

.....

Pavla Kocmichová, DiS.

Poděkování

Mé poděkování patří PhDr. Olze Vaněčkové za odborné vedení, čas, trpělivost, ochotu a cenné rady, které mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Také děkuji všem respondentům, kteří se podíleli na vyplnění dotazníku. V neposlední řadě patří velké poděkování mé rodině a blízkým přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu mého studia.

Abstrakt

Manželství je svazek muže a ženy a pro většinu lidí představuje lásku na celý život. Ještě nedávno mělo významnou hodnotu. V souvislosti s rychlými společenskými změnami dochází nyní také k mnoha změnám nejen ve struktuře a celkové podobě rodiny, ale zároveň se také proměňují formy párového soužití. Práce se zaměřuje na téma jako je rodina, manželství a utváření postojů v období adolescence. Teoretické část je zaměřena na základní informace o daném tématu. Praktická část zjišťuje, zda a jak moc se témata uvedená v literatuře odlišují od reality. V rámci zjišťování této informace byl použit kvantitativní výzkum, metoda dotazníkového šetření. Získaná data byla zpracována ručně a poté převedena do programu MS Office Excel.

Klíčová slova: rodina, manželství, postoje adolescentů, vývoj identity

Abstrakt

Marriage is a bond between a man and a woman, and it symbolises a love for the whole life for most people. Until recently, it had a significant value. Now, in connection with the rapid social changes are taking place many changes in structure as well as in overall form of the family, but at the same time the pair living forms are changing too. The thesis is focused on the topics such as family, marriage and formation of attitudes in period of adolescence. The theoretical part is focused on the basic information on the topic. The practical part determines whether and how much the topics mentioned in the literature differ from reality. In the context of the finding this information was carried out a quantitative research, the method of survey. The data were processed manually and then transferred to MS Office Excel.

Keywords: family, marriage, attitudes of adolescents, identity development

Obsah:

ÚVOD	6
1 TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 RODINA.....	9
1.1.1 Definice rodiny	9
1.1.2 Funkce rodiny.....	11
1.1.3 Charakteristika současné rodiny	13
1.2 MANŽELSTVÍ	16
1.2.1 Vznik a způsoby uzavírání manželství	17
1.2.2 Motivy vedoucí k uzavírání manželství.....	18
1.2.3 Vybrané důvody oddalování manželství.....	20
1.2.4 Vybrané alternativy manželství.....	23
1.2.4.1 Fenomén „single“	24
1.2.4.2 Nesezdané soužití	25
1.2.4.3 Registrované partnerství	27
1.3 UTVÁŘENÍ POSTOJŮ V OBDOBÍ ADOLESCENCE	28
1.3.1 Změny v období adolescence	29
1.3.2 Vývoj identity adolescentů	30
1.3.3 Specifika socializace v období adolescence.....	33
1.3.4 Zvláštnosti jedinečnosti postojů v období adolescence.....	36
2 PRAKTICKÁ ČÁST	39
2.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
2.1.1 Výzkumné otázky	40
2.2 METODIKA VÝZKUMU	41
2.2.1 Metoda výzkumu.....	41
2.2.2 Průběh šetření	42
2.2.3 Výzkumný soubor a jeho charakteristika	42
2.2.3.1 Popis výzkumného terénu.....	42
2.2.4 Sběr dat a zpracování dat	43
2.3 VÝSLEDKY A ANALÝZA DAT	44
2.4 ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY	61
3 DISKUZE.....	63
ZÁVĚR.....	65
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	67
SEZNAM PŘÍLOH	72

Úvod

Manželství je svazek muže a ženy a pro většinu lidí představuje lásku na celý život. Ještě nedávno mělo významnou hodnotu. V souvislosti s rychlými společenskými změnami dochází nyní také k mnoha změnám nejen ve struktuře a celkové podobě rodiny, ale zároveň se také proměňují formy párového soužití.

Dnešní společnost je postavena na jiných hodnotách, než tomu bylo dříve. Dříve bylo typické uzavřít manželství a založit rodinu. Pro mnohé je svatba zbytečnost a přežitek z dob našich babiček. Jak říkají, je to jen kus papíru, který nepotřebují k tomu, aby mohli žít se svým partnerem. V současné době mají mladí lidé na výběr z více možností, mohou si svobodně zvolit, jakou cestu si ve svém životě vyberou. Mnoho mladých lidí manželství odsouvá do pozdějšího věku, nechtějí se vázat, svobodný život jim vyhovuje. Život, ve kterém jsou tzv. nezávislí jedinci. Nemusí řešit každodenní povinnosti a starosti, které s manželstvím přicházejí. Současné statistiky také dokazují, že stále více přibývá lidí, kteří se rozvádějí. Je to právě ten důvod, proč stále více přibývá jedinců, kteří chtějí žít single? Tito jedinci na svatbu nepomýšlejí a život bez partnera jim vyhovuje.

Možná jsou to také média, která hrají v otázce vstupu do manželství svou roli. Jsou všude kolem nás a neustále nás ovlivňují. Podsouvají nám jejich názory a přesvědčení. Často upozorňují na skutečnost, jaké je procento rozvodovosti a uvádějí někdy až nesmyslné důvody proč manželství oddálit do pozdějšího věku. Ale opravdu to tak je? Všechny tyto skutečnosti mě vedou k tomu, abych se zamyslela nad tím, jak manželství vnímají dnešní adolescenti, jaké mají představy a co pro ně manželství znamená. Adolescenti jsou ve věku, kdy se snaží vypadat dospěle, ale k jejich dospělosti jim chybí odpovědnost a především zkušenost.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, které na sebe navazují. V teoretické části se věnujeme tématu, které se týká rodiny. Především jaké jsou funkce a znaky současné rodiny. Další kapitola je věnována manželství, popisujeme zde důvody a motivy, které vedou jedince k uzavírání manželství. Dále také možné alternativy manželství, jako je fenomén single, nesezdané soužití a registrované partnerství. Třetí a

zároveň poslední kapitola je věnována postojům, které zaujímají adolescenti ve vztahu k manželství. Zaměřujeme se na utváření hodnot a názorů, na jejich vlastní identitu a následnou socializaci. V praktické části byl použit kvantitativní výzkumný přístup, kde byl zvolen terénní výzkum, metoda dotazování.

Cílem praktické části bude zjistit, jaké názory na manželství mají studenti vybraných středních škol. Zda chtějí do manželství vstoupit a popř. jakou formu jiného soužití preferují. V souladu se stanoveným cílem bude k vypracování praktické části použit kvantitativní výzkumný přístup, metoda dotazování.

1 Teoretická část

1.1 Rodina

Základem každé společnosti je rodina, která má na dítě největší vliv. Základem každé rodiny je jedinec a je velice důležité, jaký bude mít každý jedinec vývoj a jak se dále bude rozvíjet. Není to důležité jen pro rodinu, ale také pro celou populaci. Rodina předurčuje osobní vývoj jedince, vztahy k jiným skupinám a také poskytuje určitý typ podpory. Každá rodina má svá vlastní pravidla a každá v určité míře respektuje obecně daná pravidla fungování společnosti. Rodina je jedinečnou a nenahraditelnou institucí a dává všem svým členům pocit bezpečného zázemí (Matoušek, 1997).

Prostředí, ve kterém se rodina nachází je vždy propojené s jedinečným prostorem, ať už je to rodný dům či byt, do kterého jsme přivedli své děti a kde uskutečňujeme jejich výchovu. Toto prostředí si rodina utváří a udržuje, dochází zde k hlavním proměnám rodiny. Model rodiny, tvořený rodiči a jejich dětmi můžeme označit za základní článek lidské společnosti (Procházka, 2012).

Rodina zprostředkovává jedinci jeho základní sociální začlenění na počátku životní dráhy a vybavuje ho sociálním statutem – příslušnost k vrstvě, třídě, etnické skupině. Provází člověka po celý život, i když jde o různé věci v jednotlivých fázích životního cyklu, závislost na původní rodině se mění směrem k nezávislosti, která je završena založením vlastní rodiny, výchovou dětí, péčí o stárnoucí rodiče (Veselá, Kanioková-Veselá, 2011, s. 129).

V současnosti je možno rodinu považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Základem rodiny ve všech dosud známých společnostech je dyadický pár – muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Rodina je tedy postavena na partnerství osob opačného pohlaví, které má trvalejší ráz. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte (Matoušek, 1997).

1.1.1 Definice rodiny

Rodina chápána jako instituce, se kterou se dítě setká, je jedinečná a nezastupitelná především v tom, že je na úplném počátku života dítěte a tudíž má největší schopnost ovlivnit jeho další vývoj. Ze všech existujících institucí dokáže nejlépe uspokojit základní

duševní potřeby dítěte (potřeba dostatečné senzomotorické stimulace, potřeba dostatečného množství a kvality sociálních kontaktů, potřeba sebeuplatnění), (Matoušek, 1997).

V současné době si každý jedinec pod pojmem rodina představuje malou skupinu lidí, kteří jsou spojeni pokrevními svazky a blízkými citovými vazbami. Rodina se postupně v průběhu dějin rozvíjela a postavení každého jedince v rodině se postupně měnilo. Nyní lze rodinu považovat za společenský útvar, kde jsou nejméně tři osoby, které mají mezi sebou různé vazby (rodičovský, příbuzenské, manželské). Základním kamenem rodiny je harmonický vztah mezi mužem a ženou, tj. určitá forma manželství popř. partnerství (Stašová, 2001).

Vágnerová (2008, s. 589) chápe rodinu jako *důležitou sociální skupinu, která plní celou řadu biologických, ekonomických, sociálních i psychologických funkcí. Poskytuje svým členům potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde.*

Dle Možného (1997, s. 18) je rodina *univerzální lidská instituce, je však zároveň základním kamenem sociální nerovnosti; v reprodukčním chování, rozdílným způsobem péče o děti i povahou výbavy v podobě kulturního a sociálního kapitálu přenáší rodina nerovnost z generace na generaci a přispívá ke stabilitě nespravedlnosti lidského účelu. ... Představuje sociální zařízení, jehož primárním účelem je vytvářet soukromý prostor, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému.*

V pedagogickém slovníku (Průcha, Mareš, Walterová, 2009, s. 203) uvádějí autoři, že je *rodina nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti.*

Slovník sociální práce (Matoušek, 2008, s. 177) uvádí, že je *rodina v užším, tradičním pojetí skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo správních svazků*

(sňatků, adopce). V širším pojetí, jež se začíná rozlišovat v USA a v některých státech EU, se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti. V některé fázi svého vývoje obvykle rodina sdílí společnou domácnost.

1.1.2 Funkce rodiny

Rodina zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní (Stašová, 2001, s. 79). Rodina také vždy plnila a nadále plní určité funkce. Mezi ty základní a nejčastěji uváděné bych zařadila:

Biologicko - reprodukční funkce, která má význam pro samotnou společnost jako celek, tak především také pro jedince, kteří rodinu tvoří. K tomu, aby se společnost dále rozvíjela, je zapotřebí pevný reprodukční základ. Proto je důležité, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní. ... Význam biologicko-reprodukční funkce rodiny pro samotného jedince je pak spatřován jednak v uspokojování jeho biologických a sexuálních potřeb, ale také v uspokojování potřeby pokračování každého jedince (Stašová, 2001, s. 79).

Sociálně ekonomická funkce rodiny obsahuje řadu aspektů. Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Jednotliví členové rodiny se zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání, ale rodina jako celek se stává především významným spotřebitelem, na němž je současný trh závislý. V rámci rodinného systému se pak realizuje řada rozhodnutí týkající se využití materiálních a finančních prostředků, investic a výdajů (Stašová, 2001, s. 80).

Funkce ochranná (zaopatřovací, pečovatelská), zabezpečuje životní potřeby (biologické, hygienické, zdravotní) všem členům rodiny, především dětem. Ještě donedávna tuto funkci z větší části na sebe přijímal stát, situace se však po roce 1990 změnila a rodina se začala v této funkci více angažovat. V současnosti se od ní očekává větší spoluúčast na jejím plnění. Tím, že současná rodina společnost nutí k převzetí celkově větší odpovědnosti za členy rodiny, zvyšují se nároky na rodinu právě

v souvislosti s touto funkcí, kdy je potřeba se postarat o nemocného, starého či nějak postiženého člena rodiny. Rodina (především neúplná) si pak všechny tyto nároky jen velmi obtížně osvojuje, což se často promítá v životě dětí. Kromě toho se také ukazuje, že ve své orientační rodině vytvářejí model pro své budoucí chování s péčí o své rodiče (Benešová, 2010 in Kraus, 2014, s. 134-135).

Funkce emocionální je nezastupitelná, protože žádná jiná instituce nedokáže vytvořit potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty, vzájemné důvěry, podpory a pomoci, společné rituály (Kraus, 2014, s. 133-136). Všechny tyto potřeby rodina poskytuje bez rozdílu věku členů rodiny. Je určitým mezníkem mezi společnostmi jako celkem a jedincem. ... *Ve vztahu k volbě partnera a uzavření manželství, je založena ve většině případů na svobodné volbě, vycházející z roviny především emocionální (Výrost, Slaměnik, 1998, s. 327).*

Socializačně výchovná funkce, hraje klíčovou roli v socializačním procesu dítěte. *Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrozličnějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci. Rodina jako první sociální skupina, učí dítě přizpůsobovat se společenskému životu, osvojovat základní návyky a běžné způsoby chování. Socializace v rodině je proces, který působí na své členy v řadě jevů a procesů. Hlavní úlohou v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dítě nezůstává pasivním článkem, uplatňuje zde také svou vůli, své zájmy, přání a orientace (Stašová, 2001, s. 80).*

Rodina by měla vždy plnit určité základní funkce, tak aby došlo k celkovému správnému vývoji dítěte. ... Proto, aby rodina správně fungovala, je zapotřebí, aby byly splněny tři základní principy, a to konkrétně sounáležitost, adaptabilita a komunikace. Sounáležitost, která se vztahuje k soudržnosti rodiny, blízkosti a intimitě. Adaptabilita rodiny je schopnost přizpůsobovat se nárokům života. Komunikace by se v rodině měla nacházet vždy, měla by být otevřená a přímá, neboť přispívá k tomu, aby rodina správně fungovala. Správná komunikace napomáhá podporovat schopnost řešit problémy a konflikty a je potřebná pro celkové dosažení spokojenosti rodiny (Kraus, 2014).

1.1.3 Charakteristika současné rodiny

Změna společensko-politické situace po roce 1990, která přinesla dopady nejen do sféry hospodářské, ale i kulturní a sociální poznamenala i život rodin. Do roku 1990 byla nastavena určitá pravidla (povinnost být zaměstnaný, rodiče byli zodpovědní za to, že dítě bude chodit do školy). Najednou se objevuje nezaměstnanost, které ovlivňuje stabilitu rodin. Postupně dochází k odklonu od tradic v tom smyslu, že přibývá žen, které chtějí být matkami, nechtějí se vdávat, nebo dokonce chtějí žít sami bez partnera. Založení rodiny již není prioritou číslo jedna, stává se proto dilematem pro mnoho mladých žen. Nastala zde otázka, co zařadit na první místo a jak zařídit, aby žena zvládala profesní dráhu, kariéru a současně dobře fungující rodinu s dětmi (Viňovský; Hroncová a kol. in Kraus, 2014, s. 127)?

Výrost a Slaměník (1998, s. 305–306) charakterizovali současnou rodinu, podle určitých znaků. Zaměřenost na zájem jednotlivce, jakož to pocit štěstí, hledání smysluplnosti života, upřednostňování vlastních potřeb před zájmy celku. Chybí očekávání trvalosti vztahu, jednatel nechtě riskovat, nechce se „obětovat“ v zájmu rodiny. Nechává si prostor pro změnu na základě svého svobodného rozhodnutí – manželství na zkoušku; partnerství, kdy oba mají vlastní domácnost; dlouholetý trvalý vztah, partnerství úmyslně bez dětí (dětí jsou velká zodpovědnost, závazek). Odsouvání rodičovství na pozdější období. V důsledku toho dochází ke snižování porodnosti, chybí zde ochota změnit životní styl bez dětí, opustit kariéru, nebo se mohou objevit komplikace spojené s vyšším věkem. Intimní vztah a trvalé partnerství bez vazby na jeho přirozené možné důsledky – reprodukci, narození dítěte – ovlivňuje výrazně volbu intimního partnera. Předmanželská zkušenost v oblasti sexu je zcela běžně přijímána pro intimní soužití manželů. Zralost partnerů při prvních intimních zkušenostech je často pouze fyziologická, ale nikoli psychosociální. Sex je přijímán jako zdroj osobního uspokojení bez možných vazeb na reprodukci. Specifičnost mužské a ženské role je na základě různých vlivů (rovnoprávnost mužů a žen, feministického hnutí) stále více stírána. Dochází k omezování bezprostředních kontaktů mezi partnery i mezi dětmi a rodiči následkem celkového životního způsobu, tempa, měřítek, hodnot apod.

Znaky a trendy současné rodiny

Po roce 1990 docházelo v českých rodinách k významným změnám. Oproti ostatním zemím v Evropě, byl v ČR zaznamenán vyšší poměr rozpadajících se manželství (více než 40% rozvodů). Začalo také docházet směrem vzhůru k posunu průměrného věku partnerů pro uzavření manželství. Ve své podstatě vymizela manželství uzavíraná před dosažením plnoletosti. Začala se také snižovat porodnost v návaznosti na dostupnost antikoncepce. V této souvislosti si rodiny mohly napláňovat čas, kdy chtěly založit rodinu. Společnost také začala vykazovat větší toleranci vůči rozvodům, chyběly zde jakékoliv protirozvodové bariéry (Výrost, Slaměník, 2008).

Současná česká rodina je rovinou zaměstnané ženy. Zaměstnání ženy je pro stále více českých rodin ekonomickou nutností; málokterá rodina by dnes vystačila s jedním platem. Ve společnosti je žena přetížena požadavky práce a domácnosti. Je v rodině častěji nespokojena více než muž a častěji také dává podnět k rozvodu (Matoušek, 1997).

Vývojové trendy současné rodiny

- *Zvyšování věku sňatečnosti.*
- *Plánování rodičovství.*
- *Zvyšuje se počet netradičních forem vztahů.*
- *Upouští se od tradičních forem manželství.*
- *Snižuje se věk k zahájení sexuálního života.*
- *Nedostatečná zralost partnerů při prvních intimních zkušenostech.*
- *Nízká stabilita rodiny.*
- *Společenská tolerance vůči rozvodům.*
- *Vysoká zaměstnanost žen.*
- *Zaměření na jednotlivce.*

- *Chybí očekávání trvalosti vztahu* (Veselá, Kanioková-Veselá, 2011, s. 129).

Základní znaky rodiny dle Veselé, Kaniokové-Veselé (2011, s. 128):

- *Jde o společensky schválenou formu soužití.*
- *Skládá se z osob navzájem spojených svazky krve, manželství nebo adopce.*
- *Členové rodiny spolupracují mezi s sebou v rámci společensky uznané dělby rolí, přičemž jednou z nejdůležitějších rolí této spolupráce je výživa a výchova dětí.*
- *Ovlivňuje vývoj dítěte.*
- *Uspokojuje základní psychické potřeby.*
- *Dává model určitých mezilidských vztahů.*

Rodina jako základní sociální skupina charakterizuje i společenství cílů. Ty prosazuje především rodičovská generace. Představuje ojedinělý typ sociální skupiny, poskytující v podstatě nenahraditelné klima a prostředí pro sebezrovoj jedince. Vyznačuje se vysokou mírou intimity a vysokým formálním účinkem. Platí pro ni všechny zákonitosti jako pro každou jinou malou sociální skupinu (Řezáč, 1998, s. 204). Rodina je také sociální institucí, je výchozím faktorem pro pochopení života společnosti. V sociologii je také proto nazvána primární, přirozenou skupinou (Veselá, Kanioková-Veselá, 2011, s. 128).

1.2 Manželství

Česká společnost nabízí pro studium proměn životních a partnerských drah v mnoha ohledech specifický prostor. Jeho unikátnost je dána zejména hloubkou a významností změn, kterými tato společnost v posledních desetiletích prošla, a jež výraznou měrou redefinovaly kontext, v němž se naše biografie utvářejí. Tyto změny se zásadním způsobem projeví i do životních drah člověka. V současné době se česká společnost mění a my můžeme tuto změnu pozorovat zblízka (Hasmanová Marhánková, Kreidl, 2012, s. 13-14).

Manželství je zpravidla společensky uznaný, legalizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, předpokládá se, že se dříve či později stane základem rodiny. ... Hodnota manželského vztahu má významný vliv na kvalitu vztahů k dětem a dětí navzájem a dětí k rodičům. Manželství to je také proces vzájemného působení partnerů, kteří se učí svým rolím, přizpůsobování a přijímání nových rolí. Partneři se přitom musí vypořádat s každodenními stereotypními činnostmi a s životními situacemi. Manželství je jedinečný intimní vztah, který se udržuje tím, že dospěje k více či méně trvalé soudržnosti (Linhart, Petrusek, Vodáková, Maříková, 1996).

Manželství staví člověka do nové životní situace – není už předmětem všestranné péče ani osamělce, kterého tíží jeho samota. Není už „ostrovem“, ale souostrovím, je částí nového systému „my“ a do značné míry na něm záleží, jaký bude další společný život, zda výrazný či fádní. Rodina dává lidem spojení manželské a rodičovské lásky. Manželství a rodičovství jim umožňuje plně pochopit, co znamená skutečně lidské chování k ostatním lidem, co znamená chovat se k nim jako k sobě samému, považovat jejich city a zájmy za stejně důležité jako svoje vlastní (Grollová, Johnová, Müllerová, Pražáková, 1989, s. 13). Základní význam manželství spočívá především v tom, že je svazkem, který uspokojuje řadu přirozených biologických i naučených sociálních potřeb muže a ženy, východiskem pro založení rodiny a ideálním prostředím pro výchovu dětí (Mlčák, 1996).

1.2.1 Vznik a způsoby uzavírání manželství

Nový občanský zákoník definuje manželství jako trvalé společenství muže a ženy, založené zákonem stanoveným způsobem. ... Pojem trvalost je třeba vidět jako určitou dlouhodobost rozhodnutí muže a ženy, kteří se rozhodli spolu žít, a to někdy jen krátkodobě, na zkoušku apod. ... Tak jako se manželství uzavírá výhradně zákonem stanoveným způsobem, lze ho rovněž zrušit pouze a jenom zákonným způsobem (Choděra, 2002, s. 10).

Manželství v naší společnosti spočívá na pevných citových vztazích mezi mužem a ženou. Oba jsou si v něm rovni. Hlavním společenským účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí. Z těchto základních zásad vyplývá, že manželství může vzniknout jen na základě vzájemného souhlasu muže a ženy, kteří chtějí dobrovolně vytvořit rodinu a společně vychovávat děti. ... Při uzavření manželství je nutné dodržet zákonem stanovené formy. Manželství se uzavírá souhlasným prohlášením muže a ženy před orgánem státu, že vstupují do manželství. Prohlášení musí být učiněno veřejně a slavnostním způsobem za přítomnosti dvou svědků, kteří zdůrazňují slavnostní charakter obřadu. ... Uzavření manželství je považováno za významnou a důležitou životní událost. Manželé spolu se svědky podepisují zápis o manželství. Svědci musí být zletilí a mít takové vlastnosti, které jim umožňují splnit tuto úlohu. ... Důležitou součástí obřadu je také souhlasné prohlášení o tom, zda příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným, nebo zda si ponechají své dosavadní příjmení (Grollová, Johnová, Müllerová, Pražáková, 1989, s. 109-114).

Choděra (2002) uvádí, že manželství samo o sobě plní tři základní funkce. Funkce sexuálního soužití, výchova dětí a vzájemná pomoc. Každé manželství prochází několika stádii a v každém stádiu některé z těchto funkcí převažuje, zatímco jiné jsou méně důležité. U mladých lidí, kteří uzavřou manželství, převažuje funkce sexuálního soužití, v této době ještě nemají děti, jsou zdraví a soběstační. Při narození dětí je nejdůležitější funkcí manželství jejich výchova. Ve stáří kdy některý z manželů již nemusí být zcela zdravý, je nejdůležitější funkcí manželství vzájemná pomoc manželů.

Lidé přistupují k manželství ze dvou hledisek: praktického a emocionálního. Praktické hledisko hodnotí manželství jako instituci, která poskytuje spíše materiální statky.

Především finanční jistotu a právní záruky majetkových vztahů, jejíž hlavní úlohou je zabezpečit děti a zajistit jim vývoj a lepší vstup do společenského života. Emocionální hledisko pohlíží na manželství jako na instituci, která zabezpečuje citové potřeby člověka. *V tomto hledisku se odráží souhlas či nesouhlas s přesvědčením, že člověk nemůže být šťastný bez partnera a dětí a že ženatí a vdané jsou šťastnější než svobodní a že není zbytečné, aby se lidé brali, i když neplánují dítě. Dále sem patří souhlas, že manželství omezuje osobní svobodu* (Hamplová, 2000, s. 71).

1.2.2 Motivy vedoucí k uzavírání manželství

V tradiční společnosti se výběr partnera neřídil jen city, sňatek většinou odrážel ekonomickou či sociální nutnost. Naproti tomu se v moderní společnosti sňatky obecně uzavírají z lásky, kde zároveň vzniká možnost svobodně si vybrat partnera *(i když o ruku bývá tradičně žádána žena, která má v této oblasti poněkud menší svobodu volby než muž)*. Sňatek, založen na lásce, je výsledkem „sňatku z rozumu“. City, měnící se postupně v lásku, vznikají na základě určité míry racionálního úsudku, který se odlišuje jak v závislosti na prostředí (především sociálním), tak také v závislosti na pohlaví. *F. de Singly a M. Bozon, tvrdí, že ženy pocházející z lidových vrstev na mužích oceňují stálost a morální vlastnosti, např. serióznost, odvahu, pracovitost a důvěryhodnost, zatímco ženy z vyšších vrstev si váží především vzdělání, sociálních dovedností a intelektu. Muži ze všech sociálních vrstev pozitivně hodnotí u žen především fyzickou krásu a schopnost vytvářet dobré vztahy, naproti tomu ženy obecně uznávají intelektuální a morální kvality a společenské postavení* (Montoussé, Renouard, 2005, s. 291).

Uzavření manželství je důležitým mezníkem v životě mladých dospělých. Prvotním důvodem k uzavření manželství je především individuální rozhodnutí obou partnerů, kdy nejčastějším motivem je láska a touha po bezpečném zázemí. Citový vztah bývá hlavním důvodem k uzavření manželství, nemusí být však zárukou jeho stability. K důležitým motivům je také nutné zařadit snahu o to, aby se děti narodily v manželství. Přestože manželství ztratilo mnoho ze svých dřívějších ekonomických funkcí, význam z finančního a ekonomického hlediska zůstává stále důležitý. Finanční jistota a právní záruky majetkových vztahů jsou považovány za hlavní výhodu

manželství. Mezi motivy vedoucí k uzavření manželství dále náleží ekonomické podmínky (ekonomická samostatnost, výdělečná činnost, dostatečný příjem, samostatné bydlení), jejíž podstatou je zabezpečení potomstva (Hamplová, 2000).

Matějček (1999) rozdělil jednotlivé motivy pro uzavření manželství podle pohlaví. Jaké jsou nejčastěji uváděné důvody, pro které mladé ženy a mladí muži uzavírají manželství? U žen převažoval především důvod být obdivován, prožívat naplno erotický a sexuální život, odpoutat se od původní rodiny a vytvořit nový životní styl. Muži uznávali spíše být uznáván, milován, mít společné zájmy, přeložit na ní část životních povinností, přizpůsobovat partnerku svým představám. Jak muži, tak i ženy se zaměřili na jednostranně orientované motivy k uzavření manželství.

Manželství uspokojuje různé psychické potřeby; *(1) potřeba citové potřeby - partnerství bylo úředně ověřeno, člověk se necítí osaměle, (2) potřeba seberealizace - uzavření manželství potvrzuje splnění sociální normy, mladý dospělý člověk se formálně začleňuje do určité sociální struktury, (3) potřeba otevřené budoucnosti - manželé plánují společný život, mají nějaký společný cíl, např. chtějí vytvořit hezký domov a zplodit dítě* (Vágnerová, s. 2007, 91).

Fialová a Kučera (1996 in Hasmanová Marhánková, Kreidl, 2012, s. 13-14) uvádějí, že v 70. letech 20. století vstupovalo do manželství 95 % českých svobodných mužů a 97 % českých svobodných žen, tj. nebývale vysoký podíl. Průměrný věk při vstupu do prvního manželství byl od 60. let 20. století až do roku 1990 stabilně velmi nízký - přibližně 21 let u žen a 24 let u mužů. Dle statistických dat Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ) stále více přibývá osob rodinného stavu svobodný/svobodná a dochází k poklesu osob ženatých/vdaných. Podle výsledků, které se uskutečnily v roce 2014, bylo v populaci osob starších 15 let mezi muži 49,2 % ženatých (o deset let dříve 55,2 %) a mezi ženami 46,5 % vdaných (51,6 % v roce 2004). *Osoby žijící v manželství se přitom stávají majoritní skupinou stále v pozdějším věku. U mužů převažovali až ve věku 37 let (před deseti lety již ve věku 31 let) a u žen ve věku 33 let (v roce 2004 již ve věku 28 let).* Tak jako absolutní počet sňatků, byla roku 2014 meziročně zvýšená i intenzita sňatečnosti. Při zachování sňatečnosti na úrovni roku 2014 to bylo průměrně ve věku 32,3 resp. 29,8 let. Intenzita sňatečnosti se výrazně snížila v devadesátých

letech 20. století (manželství uzavíralo přes 90 % mužů a žen) a i v prvním desetiletí nového století převažoval trend klesající (Aktuální populační vývoj v kostce, 2016, online).

1.2.3 Vybrané důvody oddalování manželství

Podstatný pokles sňatečnosti v 90. letech ukazuje na fakt, že značná část mladých lidí odložila vstup do manželství na pozdější dobu. Mladí lidé čekají, až budou schopni sami si vytvořit lepší objektivní podmínky pro vstup do manželství (např. bytové), nebo až po naplnění jejich prioritních zájmů (například ukončení vzdělání, vybudování postavení v zaměstnání, nabažení se možností, které individuální svoboda mladému ambicióznímu jedinci přináší apod.). Je možné, že oba tyto faktory působí zároveň. Sňatek spolu s rodičovstvím je jeden z nejdůležitějších kroků v životě jednotlivce, k němuž se musí každý rozhodnout sám. Mladá generace získala v posledních letech široké možnosti osobního rozvoje, uplatnění různých zájmů a využití volného času. Pro rodinné a reprodukční zázemí se tím na jedné straně vytváří možnosti volby pořadí životních rozhodování, na druhé straně to přispívá k rozšíření nároků na životního partnera (Kučera, 2000).

Jedním z důvodů, proč mladí lidé dávají přednost nesezdanému soužití před manželstvím, je i fakt, že mají snadnější rozchod. Nemusejí řešit případný rozvod, rozdělení společného majetku a úpravu poměrů k nezletilým dětem. Současné ženy mají ve společnosti stejné postavení tak jako muži. I ony mají možnost vybrat si mezi svou kariérou a mateřstvím. Na toto má vliv i rovnější rozdělení domácích prací a celková rovnost v partnerských svazcích. Chaloupková, Šalamounová (2004) uvádí, že mladí lidé nedisponují s dostatečnými finančními prostředky na to, aby mohli založit rodinu. Svatba je pro ně příliš finančně nákladná.

Vzdělání a zaměstnanost

Manželství se u mladších generací posouvají do vyššího věku, a to nejen v důsledku prodloužené doby vzdělání, ale také kvůli jejich pozdějšímu načasování vzhledem k ukončení vzdělání a začátku placené práce. Nemění se, ale převažující pořadí těchto událostí. Svatba typicky stále ještě přichází až po ukončení nalezení prvního

zaměstnání (i když existují výjimky). ... *Dokončení vzdělávání a zahájení prvního výdělečného zaměstnání jsou podle všeho i dnes nutnými podmínkami pro vstup do dospělosti* (Štípková, Kreidl, 2012, s. 70). Společnost klade na mladé lidi čím dál tím větší nároky, musejí počítat s tím, že během své pracovní kariéry (která se navíc prodlužuje do vyššího věku) vystřídají více povolání, zaměstnání nebo oborů podnikání. K tomuto kroku je nutí jak technologické pokroky společnosti, tak ale především důležitost potřeby uplatnění se na trhu práce. Sňatek a založení rodiny často představovaly prvotní kroky k samostatnému vstupu do opravdového života. Dnes se z časového hlediska dostaly do pozadí, protože mladí lidé mají v době, než tuto celoživotní odpovědnost přijmou, mnohem větší možnosti seberealizace (Kučera, 2000).

Jedním z faktorů proč dochází k odkládání manželství do pozdějšího věku, je i fakt, že se zvýšila zaměstnanost žen a jejich rostoucí nezávislost. Současné společenské klima, jež klade důraz na rovnost pohlaví, na individuální volbu a na seberealizaci osobnosti, je v zásadě s manželstvím v jeho tradiční podobě obtížně slučitelné. Manželské chování se tomu přizpůsobuje: sňatky se v západních společnostech (pokud se vůbec uzavírají) odkládají do pozdějšího věku. Individualizace životních stylů spolu s novými formami partnerství a novými způsoby uspořádání domácnosti dává každému jednotlivci možnost výběru (Rabušic, 2001, s. 204).

Svoboda a nezávislost

Často se poukazuje na fakt, že v moderní společnosti dochází k poklesu sňatečnosti právě proto, že mladí lidé dávají přednost životu, který pokud možno neomezí jejich osobní svobodu a individuální rozvoj (Hamplová, 2000, s. 73). Současná moderní společnost je stále, více tolerantnější k individuálním formám společenského soužití, a tak i podíl celoživotně svobodných se bude pravděpodobně nadále zvyšovat. *Mnozí muži a ženy naleznou ve svobodném stavu důstojnou alternativu manželství, u žen může být důležitá jejich vysoká vzdělanost a možnosti kariérového úspěchu* (Rabušic, 2001, s. 202).

Tak jako mají mladé ženy možnost volby mezi kariérou a manželstvím, mají i mladí muži možnost výběru. Pro mladé muže představuje profesní dráha a finanční

nezávislost velmi důležité životní okolnosti. Tito muži rodinu nezavrhují, raději ale dávají přednost svým „koníčkům“ a osobním zájmům. Tyto rozpory pak mohou být velmi náročné na čas i finance (Kučera, 2000).

Hamplová (2000) vnímá vztah mezi manželstvím a svobodou čtverým způsobem: (1) „idealisté“, kteří si myslí, že manželství je nijak neomezí, a proto k manželství přistupují pozitivně a ochotně do něj vstupují; (2) „individualisté“ si velice dobře uvědomují, že manželství je o kompromisu a vzájemném podřizování, a protože se omezovat nechtějí, sňatek nepřijímají a nemají zájem ho ochotně uzavírat; (3) „realisté“ si uvědomují, že vstupem do manželství přijdou o část své svobody, ale jsou ochotni tuto cenu zaplatit; (4) poslední skupinu jsou lidé, kteří si myslí, že by je manželství v otázce osobní svobody neomezilo, ale stejně jej nechtějí uzavřít, jejich nechuť ke sňatku však pramení z jiných důvodů.

Bydlení

Jeden z nejčastějších důvodů oddalování manželství je společné bydlení mladých lidí. Mladí lidé jsou často bez finančních prostředků, které by jim umožňovaly osamostatnit se od rodičů a dosáhnout vlastního bydlení. Často tak sáhnou po možnosti hypotéky, která je svazuje pomalu na celý život, nebo volí možnost malého a levného podnájmu, nejčastěji v blízkosti svého současného zaměstnání. Ať už je to tak nebo tak, jejich finanční možnosti jim možnost výběru nedávají. Šustová (2015, s. 18-19) uvádí, že *v pronajatém bytě (nájmu či podnájmu) žila v roce 2013 více než čtvrtina mladých rodin, zatímco podíl nájemního bydlení u ostatních domácností činil necelých 15 %. Mladé domácnosti bydlí často v nájemních bytech. Finanční prostředky mladým lidem nedovolují bydlet ve vlastním bydlení. Dle Českého statistického úřadu žijí ve vlastním domě, bytě či v družstevním bytě dvě třetiny mladých domácností (67,5 %), zatímco u ostatních domácností je tento podíl více než osmdesátiprocentní (81,4 %).*

Kvalita bydlení patří k podstatným ukazatelům životního standardu. Dostupnost bydlení je zejména pro mladé lidi klíčovou záležitostí, a to zejména z hlediska zakládání vlastní domácnosti a také rodiny. Není důležité pouze to, zda si mladí mohou dovolit bydlet samostatně, ale také to, jakou kvalitu má bydlení, které si mohou dovolit. Ze *šetření Českého statistického úřadu Životní podmínky 2013* vyplynulo, že téměř třetina

mladých domácností považuje své výdaje na bydlení za velkou zátěž, 62,4 % za určitou zátěž a 8,2 % je za zátěž nepovažuje. U ostatních domácností jsou podíly rozložené podobně (Šustová, 2015, s. 18-19).

1.2.4 Vybrané alternativy manželství

V současné době dochází k rozpadu tradiční rodiny, tento jev je možné pozorovat v řadě zemí. Tradiční manželství je nahrazováno novými formami partnerského soužití. Jak píše někteří autoři, během posledního desetiletí nedošlo jen k přechodu k různým formám partnerského soužití, ale i samotné manželství prošlo obrovským vývojem (Chaloupková, Šalamounová, 2004). Z této skutečnosti nelze však vyvozovat závěr, že manželství spolu s rodinou mizí, ani že se nachází v nějaké existenční krizi. Manželství a rodina se tak jako každá sociální instituce, vyvíjejí a reagují na současné kulturní a ekonomické podmínky (Rabušic, 2001).

V zásadě lze rozlišit dva hlavní typy alternativních partnerských svazků. První z nich jsou tzv. předmanželská soužití. Jsou to převážně mladí lidé, kdy je toto období označováno jako určitá fáze namlouvání a chození. Vztahy netrvají dlouho, a jsou ukončeny buďto svatbou anebo rozchodem. Sňatek je obvykle uzavírán v době, kdy se partneři rozhodnou pro dítě. Tento typ soužití se stává od sedmdesátých let stále více oblíbený a rozšířený. Druhým typem partnerského soužití je skutečnou alternativou k manželství. Od předmanželských svazků se dá odlišit nejlépe přítomností dětí. ... Trvalý život v neformálních svazcích upřednostňují mnohdy lidé, kteří již za sebou zkušenost s manželstvím mají (lidé rozvedení, ovdovělí). Mimo těchto dvou modelů se postupně začínají objevovat i další různé formy partnerského soužití (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

Rodinné soužití nabývá mnoha rozdílných forem, a to zejména proto, že závisí na nejrozličnějších demografických faktorech, jakými jsou např. věk v okamžiku sňatku, plodnost, ekonomické faktory (např. rozsah majetku), ekonomické oblasti, v nichž jsou manželé činní, právní (např. dědické právo) i náboženské hledisko. Formy rodinného soužití dokazují, že přes svou různorodost jsou formy rodinného soužití poměrně stálé (Montoussé, Renouard, 2005, s. 291).

V české společnosti mají rodinné hodnoty, sňatek a manželství pro mladé lidi důležité a nezastupitelné místo. I když v současné době dochází k významným změnám v demografickém a rodinném chování mladé generace, oblast postojů, představ a i samotného partnerského chování tyto změny prozatím zasáhly jen minimálně (Hamplová, Pikálková, 2002).

1.2.4.1 Fenomén „single“

Pojem singles označuje jedince, kteří nechtějí vstupovat do manželství, protože jim život o samotě v zásadě vyhovuje. Motivací je především větší možnost věnovat se kariéře, osobním zálibám, vstupovat do více sexuálních vztahů. Druhou stránkou tohoto životního stylu jsou pocity osamocení a izolace. Vrstevníci, kteří žijí v manželství, vytváří na singles určitý tlak, aby i oni do manželství vstoupili (Jandourek, 2003, s. 108).

Jak uvádí Možný (2006, s. 71) poměrná část singlů (spíše ženy) vnímá tuto etapu života spíše jen jako životní fázi, nikoliv konečný stav. Tato životní fáze se ovšem stále častěji prodlužuje, až se pomalu mění v konečný stav. *Neprovdaní a bezdětní se také neopírají o nějaké institucionální zařazení, nýbrž o svoje dobré příjmy – anebo o štědrost sociálního státu. To jim umožňuje vést vlastní domácnosti.*

Lidé, kteří se označují jako singles jsou pyšní na to, co dokázali sami. Na to, že k vlastnímu životu nepotřebují toho druhého, se kterým by žili a zároveň založili rodinu. V současné době lidé se statutem singles tvoří již třetinu domácností. Pro stát jako takový představují tito jednotlivci sami o sobě nebezpečí v podobě zániku společnosti, vzhledem k tomu, že nemají a neplánují děti (Tomášek, 2006 in Kraus, 2014).

Linková (2002, online) se zaměřila na jednotlivé typy single: 1. společně, ale každý sám – jedinci, kteří mají trvalý vztah, avšak s partnerem nežijí v jedné domácnosti. Preferují své záliby, koníčky a bohaté prožívání volného času před vstupem do pevného svazku. 2. single „z donucení“ – jedinci, kteří nemají trvalý vztah, avšak tento stav není jejich dlouhodobým cílem, jsou to převážně lidé, kteří ukončili předchozí vztah, mají nedostatek volného času, z důvodu vysokého pracovního vytížení, popř. zvýšené nároky na partnera (partnerku). V tomto případě jde pouze o přechodnou fázi před tím, než dojde k navázání nového vztahu. 3. singles omylem – jedinci, kteří

momentálně nedisponují trvalým vztahem, považují tento typ pouze za přechodnou fázi, jejímž cílem je nalézt životního partnera či partnerku.

Singles mohou být lidé, jež jsou samy programově anebo nechtěně. Ať už z důvodů objektivních např. stále nenacházejíc vhodného partnera pro uzavření plnohodnotného vztahu, nebo z důvodů subjektivních např. negativních zkušeností z předešlých vztahů. Někteří naopak proto, že mají obavu ze vztahu zadanosti, potřebují větší pocit volnosti. V podstatě jde o rozlišení, zda situace singles je dobrovolná či nedobrovolná a dočasná nebo daná stabilně: (1) dobrovolní dočasní (svou párovou budoucnost neuzavírají, ale v současné době mají jiné priority); (2) dobrovolní stabilní (zvolili dobrovolně a nemají touhu svůj stav měnit); (3) nedobrovolní dočasní (nejsou spokojeni se svým stavem a intenzivně hledají partnera); (4) nedobrovolní stabilní (rozvedení či ovdovělí, kteří akceptují nebo rezignovali na svůj stav), (Earch, 2011, online).

1.2.4.2 Nesezdané soužití

Před rokem 1989 se mladí lidé seznámili, znali se krátce a tento vztah většinou končil sňatkem (ve většině případů, z důvodu těhotenství partnerky). Nyní je situace úplně jiná, mladí lidé svůj svazek nelegalizují. To jim umožňuje jednak tolerantní společnost, jednak větší dostupnost ochrany před nechtěným těhotenstvím, a že i případné narození dítěte před uzavřením manželství není již považováno za sociálně nepřipustné. Za nesezdané soužití můžeme označit situaci, kdy mladý pár žije i bydlí ve společné domácnosti, společně hospodaří, a to aniž by uzavřel manželství (Vymětalová, 2000).

Nesezdané soužití může sloužit jako významný prostředek sociálního učení a prostředek přípravy na soužití v dyadickém (párovém) vztahu. Může pomoci zvýšit sociální zralost „mladých dospělých“, přispět k odpovědnější volbě budoucího partnera pro založení rodiny (Rabušic, 2001, s. 193-199).

Nesezdané soužití má různé podoby, např. svobodní partneři, rozvedení lidé, krátkodobé známosti, dlouhodobé soužití. Nesezdané soužití může být v budoucnu ukončeno svatbou nebo také rozchodem. V současné době není jednoduché stanovit jednotlivé typologie. Rabušic (2001, s. 197) v podstatě hovoří o čtyřech základních podobách nesezdaného soužití: (1) *Soužití porozvodové - je soužití lidí, kteří již prošli*

rozvodem a kteří většinou nemíní uzavírat nový sňatek. (2) Soužití snoubenecké, které nastává u těch partnerů, kteří - někdy v blízké době či vzdálenější budoucnosti - pomýšlejí na to, že se vezmou. Tento druh soužití je tedy moderní variantou cesty do manželství. (3) Soužití dočasné, které může nastat v případě dvou mladých lidí, již teprve začínají svou milostnou a sexuální dráhu a ještě nepomýšlejí na sňatek - nahrazuje zde dobu „chození spolu“ v tradičním vzorci. Nebo vzniká v době po rozvodu, kdy rozvedený/á ještě nepomýšlí na nové manželství, ale nechce žít sám/a, a tak si dočasně nachází partnera/partnerku. Tento vztah může končit v manželství, ale také rozpadem vztahu a navázáním vztahu dalšího. (4) Soužití namísto manželství, soužití mladých lidí, kteří nemíní uzavřít sňatek.

U lidí, kteří žijí v nesezdaném soužití je nízká pravděpodobnost, že někdy v budoucnu vytvoří pevný a dlouhý vztah. Ve většině případů nepřijímají tradiční rodinné hodnoty, rozdělení mužských a ženských rolí, chtějí méně dětí. V důsledku toho se nesezdané soužití jeví z dlouhodobého hlediska velice nestabilní (Hamplová, Pikálková, 2002). Jaký má vztah česká společnost k nesezdanému soužití? V průzkumu Hamplové (2002) je česká společnost vůči nesezdaným soužitím vysoce tolerantní, ať už se jedná o předmanželské soužití na zkoušku nebo o dlouhodobý svazek. I přes vysokou toleranci výzkumy ukázaly, že pro většinu mladých lidí je sňatek a legální manželství chtěným partnerským uspořádáním (Hamplová, Pikálková, 2002).

Do nesezdaného soužití lze zařadit také oddělené soužití, které vyjadřuje stav, kdy dva lidé opačného pohlaví „patří k sobě“. Lidé v jejich blízkém okolí vědí, že spolu žijí, ale každý z partnerů má možnost svého vlastního bydlení a svého vlastního hospodaření. Partneři přebývají chvíli u jednoho, pak zase chvíli u druhého. Využívají možnosti být chvíli každý sám. Žena tak nemusí prát spodní prádlo a košile svého partnera (může, pokud se na tom oba dohodnou), muž se nestará o to, zdali má žena finanční prostředky k životu. Další formou partnerského soužití je vlastně tzv. nesoužití, tedy stav, kdy muž či žena zůstávají trvale svobodní. Je to stav, který má zatím malý rozsah, avšak dochází postupně k jeho nárůstu. V českém jazyce je pojmenovávání tohoto jevu sexistický. Muži jsou označováni výrazem „starý mládenec“, pro ženu je toto označení spíše negativní a hanlivé „stará panna“. Důvodů, pro které se lidé rozhodli takto žít je mnoho, nejčastěji uváděnými jsou jejich kariéra, homosexuální orientace, jejich

psychické a sociální vlastnosti anebo život v oblasti, kde na sňatkovém trhu nemohli najít odpovídajícího partnera (Rabušic, 2001).

1.2.4.3 Registrované partnerství

Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným novým občanským zákonem. Partnerem se v tomto zákoně rozumí osoba, která uzavřela partnerství (Sbírka zákonů České republiky, 1998, s. 1362-1376). Zákon upravuje vznik a zánik partnerství, podmínky pro jeho zrušení, práva a povinnosti partnerů a jejich majetkoprávní vztahy.

Nový občanský zákoník definuje, že *partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví učiněným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství (dále jen "prohlášení")*, (Sbírka zákonů České republiky, 1998, s. 1362-1376). *Vlastní akt vstupu do registrovaného partnerství se nazývá „prohlášením“, které musí být úplné a svobodné: 1. prohlášení činní před matrikářkou/matrikářem (nikoli před starostou či zastupitelem jako při vstupu do manželství); 2. prohlášení nemusí (ale může) být veřejné a slavnostní; 3. nejsou zapotřebí žádní svědci* (Štěpánková, Čížinský, 2006, s. 25).

Registrované partnerství zaniká zákonem stanoveným způsobem a to buď smrtí jedné z partnerek (jednoho z partnerů) či prohlášením jedné z partnerek za mrtvou (jednoho z partnerů za mrtvého) nebo zrušením na základě rozhodnutí soudu (Štěpánková, Čížinský, 2006).

Od roku 1992 se prosazením o registrovaném partnerství zabývalo Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO) v ČSFR. Tato organizace se několikrát pokoušela o prosazení tohoto zákona a pokaždé neúspěšně. V pořadí teprve sedmý pokus v roce 2005–2006 byl úspěšný a tak i lidé stejného pohlaví získali rovné příležitosti jako manželské páry. Zákon o registrovaném partnerství vstoupil v platnost dne 1. 7. 2006. Během prvního měsíce využilo možnost vstoupit do partnerství 49 gay a lesbických párů a za celé druhé pololetí 2006 to bylo 235. Za deset let bylo zaznamenáno celkem 2.322 dvojic, z toho 1.525 mužských a 797 ženských. Nejméně v 333 případech už partnerství zaniklo rozhodnutím soudu (Hromada, Šlehofer, 2016, online).

1.3 Utváření postojů v období adolescence

Pokud chceme zkoumat postoje adolescentů k manželství, musíme se nejdříve zaměřit na postoje jako takové. Postoj tvoří přirozenou součást našeho každodenního života. Pojem postoj se objevil v 18. století, a do vědy se dostal prostřednictvím práce Charlese Darwina *Výraz emocí u člověka a zvířat*, vydané v roce 1872. Na počátku 20. století se postoj stává klíčovým termínem vědy, a to konkrétně sociální psychologie (Výrost, Slaměník a kol., 2008). Postoje vyjadřují vztah ke konkrétní oblasti reality, z uvedeného důvodu ovlivňují způsob, jakým je člověk vnímá a hodnotí, jaké v něm podněcují emoce, jaký pro něj mají význam a smysl a jak na ně bude s největší pravděpodobností reagovat. Vyjadřují stabilnější a pevnější vztah a z něho vyplývající tendenci k určitému způsobu chování. *Lze jej chápat jako odvozenou motivační dispozici, tj. předpoklad k aktivaci příslušného motivu.* Zpravidla vycházejí ze základní hodnotové orientace jedince, vyznačují se určitým stupněm stálosti a různou mírou intenzity. Postoj lze zaujmout k čemukoli, v mnoha případech i k sobě samé. ... Vytvářejí se sociálním učením a sociálním přizpůsobením, lidé je sdílejí s ostatními příslušníky své skupiny. *Postoje mají různé funkce, usnadňují orientaci i volbu vhodného chování* (Vágnerová, 2007, s. 291-296).

Hayes (2000) uvádí, že jsou postoje složité a mohou se projevovat na mnoha úrovních. Postoj má tři základní komponenty, z nichž každá přispívá k celku:

- kognitivní (poznávací) komponenty jsou myšlenky a názory, které má osoba o předmětu postoje,
- citové (emocionální, resp. afektivní) komponenty jsou emoce a emocionální reakce, které osoba cítí k předmětu postoje,
- konativní (behaviorální) komponenty tvoří chování či jednání ve vztahu k předmětu postoje.

Postoje nejsou neutrální, vyjadřují hodnotící vztah k různým sociálním objektům v našem prostředí, to co upřednostňujeme, resp. co nemáme rádi. ... Některé postoje jsou vrozené, poměrnou část z nich však získáváme v průběhu našeho života přímo

prostřednictvím osobní zkušenosti s objekty, nebo zprostředkovaně, sociálním učením (Výrost, Slaměník a kol., 2008). Postoje se mohou za určitých podmínek měnit. Významné postoje se v běžném životě nemění, neboť člověk se tlaku na změnu brání. Tyto významné postoje přispívají k psychické integraci jedince. Pokud už dojde ke změně, pak právě z důvodu výrazné korektivní zkušenosti (např. psychický otřes či životní krize). Postoje je možné ovlivňovat fakty, podstatná zde nejsou jen fakta samotná, ale především vztah jedince k nim. Důležitý je kontext, ve kterém jsou fakta prezentována, a důvěryhodnost jejich zdroje, velkou roli zde hraje i psychický stav příjemce (Nakonečný, 2009).

1.3.1 Změny v období adolescence

Období dospívání neboli období adolescence je označováno jako přechodná doba mezi dětstvím a dospělostí. Toto období je nejen důležitým, ale také velmi zajímavým životním obdobím každého jedince. Mnoho mladých lidí začínají žít „naplno“ či „doopravdy“. Zřetelně si uvědomují, jak intenzivně prožívají, jak myslí a jak komunikují s ostatními lidmi. Je si vědom svých emocionálních prožitků, svých potřeb a přání (Macek, 2003). Vágnerová (2005, s. 321) vymezuje období adolescence jako *období, kdy dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech oblastech: somatické, psychické i sociální. Mnohé změny jsou primárně podmíněny biologicky, ale vždycky je významně ovlivňují psychické a sociální faktory, s nimiž jsou ve vzájemné interakci.*

Konkrétní věkové vymezení období adolescence vysvětlují jednotliví autoři různě. Sobotková (2009 in Zemanová, Dolejš, 2015, s. 21), Inhelder a Piaget (2014 in Zemanová, Dolejš, 2015, s. 21) vymezují *adolescenci jako časové období, které vyplňuje především druhou dekádu lidského života. Tímto pojmem tak označují celé období dospívání a mládí „mezičas“ mezi dětstvím a dospělostí.* Macek (2003 in Zemanová, Dolejš, 2015, s. 21) toto období rozděluje do tří fází: (1) časná adolescence (13-10 let), (2) střední adolescence (14-16 let), (3) pozdní adolescence (17-20 let). Langmeier, Krejčířová (2006 in Zemanová, Dolejš, 2015, s. 21) dělí dospívání na období pubescence (11-15 let) a adolescence (15-22 let). Vágnerová (2008 in Zemanová, Dolejš, 2015, s. 21) období adolescence dělí na 2 fáze: (1) raná adolescence, neboli pubescence (11-15 let), (2) pozdní adolescence (15-20 let). Vágnerová (2005, s. 321)

toto období označuje jako druhou fázi relativně dlouhého časového úseku dospívání, která přibližně trvá od 15 do 20 (22) let s určitou individuální variabilitou (zejména v oblasti psychické a sociální, vzácněji i somatické). Mnoho autorů a mnoho různých rozdělení jednoho pojmu.

Říčan (2014, s. 247) vnímá adolescenci *jako dobu, kdy mladý člověk zpravidla tělesně dozrává jako muž (o něco později) nebo jako žena (o něco dříve) a zároveň doba, kdy zvolil učební nebo studijní obor a začíná se připravovat na určité povolání. Konec období je obtížné stanovit jednoznačně, je to velice individuální a přispívá k tomu mnoho faktorů.* Záleží na tom, jakou cestu jedinci zvolí, někteří si vyberou cestu výdělků ihned po ukončení studia a druzí se případně rozhodnou pro pokračování ve studiu. Tento sociální předěl však není brán jako hranice tohoto období. Dosažení plnoletosti v 18 letech je přáním každého mladého člověka, ale většinou nemá jakýsi velký význam z hlediska duševního vývoje. Dle Říčana (2014) byl dvacátý rok zvolen jako hranice období adolescence libovolně. U mladého dospívajícího člověka dochází ke komplexní proměně, mění se jak osobnost dospívajícího, tak i jeho sociální pozice. *Hlavní vývojový úkol je vytvořit si pocit vlastní identity, přijmout normy společnosti, vytvořit si vědomí vlastní hodnoty, přijmout za své morální principy dané společností, postupně se stát nezávislými na rodičovské autoritě a vytvářet vztahy* (Binarová, 2003, s. 111). Pro mladé lidi hrají důležitou roli vrstevníci, jejich partnerské vztahy jsou postupně zralejší a zralejší. Pohlavní styk je považován za zcela běžnou součást partnerského vztahu. Mnoho z nich si volí svou cestu, ať už je to příprava na své budoucí povolání nebo nástup do svého prvního zaměstnání. Všechny tyto ukazatelé jsou předpokladem pro dosažení potřebné dospělosti (Vágnerová, 2005). *Adolescent se tak postupně stává osobností, získává charakteristické vzorce myšlení, emocí a chování, které ovlivňují jeho interakce s prostředím* (Binarová, 2003, s. 111).

1.3.2 Vývoj identity adolescentů

Vývojové změny většina autorů klasifikuje na biologické, kognitivní, emocionální a psychosociální. Tyto změny jsou vzájemně provázány, interakce biologického zrání, kulturních a historických vlivů, nečekaných událostí a situací vždy směřují ke specifickým změnám a k jejich specifickému významu v různých etapách období

adolescence. Z tohoto vyplývá, že je potřebné vývojové charakteristiky adolescentů neustále aktualizovat a specifikovat (Macek, 2003).

Tělesný vývoj (puberta)

Puberta, která je obdobím pohlavního dozrávání přeměňující dítě na biologicky zralého dospělého, schopného sexuální reprodukce, trvá asi tři až čtyři roky (Atkinson, 2003, s. 99). Tělesné dospívání se projevuje viditelnými i pocíťovanými důsledky (růst postavy, proměny proporcí, sekundární pohlavní znaky, funkce pohlavních orgánů, sexuální prožitky atd.), jejichž subjektivní zpracování může být pro pubescenta obtížné (Vágnerová, 2005, s. 326). Věk nástupu puberty a rychlost jejího průběhu se velmi liší. ... Některé z dívek dozrávají dříve než ostatní, stejně tak je to i u chlapců (Atkinson, 2003). S tělesnými změnami jsou také spojeny změny psychické a sociální. Tělesný vzhled ovlivňuje především psychický vývoj, vzhled hraje významnou roli v životě adolescenta a je důležitou součástí identity. Dospívající jedinec si utváří představu o své osobě (Vágnerová, 2005). V pozdní adolescenci se zevnějšek stává cílem i prostředkem. Adolescent se potřebuje líbit sobě, aby se ubezpečil o své hodnotě. ... Zevnějšek je prostředkem k dosažení sociální akceptace a prestiže (Vágnerová, 2005, s. 329).

Kognitivní vývoj

Kognitivní vývoj je vývojem poznávacích funkcí: vnímání, pozornosti, paměti, představování, fantazie, schopností, myšlení a usuzování. V tomto období dochází k velkým změnám. Adolescenti musí zvládnout mnoho změn jak tělesných, emocionálních, tak i změnu role v rodině, dotýká se to také vztahů s vrstevníky a školních aktivit. Mají potřebu tomu všemu porozumět, dát tomu nějaký smysl. Adolescenti začínají přemýšlet o vlastní budoucnosti, současně se však zaměřují i na minulost, začínají si budovat vlastní identitu (Kuhn, 2009 in Sobotková, 2014, s. 29-30). ... Kognitivní změny jsou charakteristické především utvářením formálních operací a nástupem abstraktního myšlení. Emocionální vývoj probíhá v dospívání v jednotlivých fázích postupně od zvýšené emoční lability v časně adolescenci k relativní stabilizaci emotionality, diferenciaci a integraci emočních prožitků v období střední a pozdní

adolescence. Je nutné podotknout, že tyto změny se především odrážejí ve změně postojů a vztahů k sobě, druhým a světu jako takovému (Sobotková, 2014, s. 29-30).

Emoční vývoj

Dospívání je také spojeno s hormonální proměnou, která pociťuje změny v oblasti citového prožívání. *Projevují se změnami emočního ladění, větší labilitou, dráždivostí, tendencí reagovat přecitlivěle i na běžné podněty a nárůstem emočního zmatku.* Ve srovnání s dřívějšími projevy jsou emoční reakce pubescentů nápadnější a ve vztahu k vyvolávajícím podnětům jsou méně přiměřené. Citové prožitky bývají spíše krátkodobé a dost proměnlivé. Vzhledem k tomu je velmi obtížné předvídat, jakým způsobem zareagují příště. *Změna vlastních pocitů dospívající často překvapí, jejich prožitky a proměny nálad bývají pro ně samotné spíše nepříjemné.* ... Změna emočního prožívání se může projevat větší impulzivitou a nedostatkem sebeovládání. ... V období dospívání se objevuje typická nechuť projevovat svoje city navenek před ostatními. Dospívající jedinec považuje své prožitky za intimní součást vlastní osobnosti a není ochoten je sdílet se svým okolím, často se snaží nedávat najevo, jak se cítí (Vágnerová, 2000, 340-341).

Sebepojetí a sebehodnocení

Dalším důležitým vývojovým úkolem dospívání je kromě emancipace od rodiny také dosažení jasného stabilního pocitu vlastní identity. Především jde o to jak dobře poznat sám sebe, své možnosti a meze, přijmout svou jedinečnost i s případným omezením a nedostatky. Na počátku je velmi důležité hodnocení vlastního vzhledu, jedinec o sebe začíná pečlivě dbát, pečlivě volí oblečení, popřípadě i účes. Zejména nejistí jedinci s nízkým hodnocením pak na sobě nalézají nejrůznější vady a velmi se kvůli nim trápí (Langmeier, Krejčířová, 2006). Hledání vlastní identity je charakteristické především v poznání sebe sama. Adolescent poznává své nové vlastnosti, uvědomuje si i vlastnosti, které měl dříve, jen je příliš nevnímal a nepřemýšlel o nich. Hledání své vlastní identity často znamená experimentovat, a to jen proto, aby dospívající člověk, našel svou pravou cestu (Říčan, 2014).

Janošová (2008 in Zemanová, Dolejš, 2015) uvádí, že se sebehodnocení adolescenta týká všech jeho charakteristik, které považuje on sám za důležité a které vztahuje k vlastnímu Já (předmětem sebehodnocení se často stává výkon nebo i výsledky nejrůznějších činností).

1.3.3 Specifika socializace v období adolescence

Lidský jedinec přichází na svět jen jako potenciální člověk. Člověkem se stává v procesu socializace, jehož výsledkem je získání specificky lidských způsobů psychického reagování, vnímání, myšlení, cítění a konání, tedy osvojení si vlastností, které mu umožňují život ve společnosti. Socializace je proces osvojování si způsobů chování a seznamování se s kulturním prostředím, osvojení si společenských norem, plné přizpůsobení se společenskému životu (Nakonečný, 1999 in Výrost, Slaměník, ed., 2008, s. 49). Adolescence je nejen důležitým obdobím v životě jedince, má ale také především hodnotu společenskou. V této vývojové fázi má socializace specifické rysy: na jedince je čím dál víc pohlíženo jako na dospělého a společnost od něj zároveň očekává odpovídající chování. V období adolescence často dochází k proměnám sociálních rolí a s nimi spojených společenských požadavků. Mladý dospívající jedinec se dostává do nového sociálního prostředí, jemuž je nucen se přizpůsobit a chovat se podle určitých pravidel (Vágnerová, 2000). *Dospívání je v procesu osamostatňování, rozšiřování a diferenciací sociálních vztahů klíčové a rozhodující pro uspokojivé převzetí pozdějších základních rolí manželských a rodičovských* (Langmeier, Krejčířová, 2006). Manželství jako takové symbolizuje dospělost a s tím spojené postupné osamostatnění, ale na druhé straně má také určité povinnosti a zodpovědnost. To znamená také omezení a ztráty mnoha dřívějších výhod. Většina adolescentů ještě reálně po manželství netouží. Manželství uspokojuje potřebu odpoutání od rodiny, kterou adolescent nedokáže realizovat jinak. Může být i projevem potřeby získat citovou vazbu, která by měla nahradit nefunkční rodinu. V tomto směru jde o získání určitého zázemí a o naplnění citové potřeby. Manželství tak může sloužit jako únik od něčeho nepříjemného, ale i jako prostředek k získání něčeho žádoucího (Vágnerová, 2000).

Jako prvotním úkolem je v průběhu socializace postupná emancipace od rodiny. Rodina je jak základem každé společnosti, tak i základním kamenem pro její jednotlivé členy domácnosti. Dítě v rodině nachází vše, co k životu potřebuje; základní citovou jistotu, bezpečí při všech událostech, útočiště, k němuž se může uchýlit v situacích ohrožení a bolesti. Každé dítě hledá svůj jedinečný způsob jak postupně dosáhnout potřebné nezávislosti a samostatnosti, aniž by ztrácelo pozitivní vztah ke svým rodičům (Langmeier, Krejčířová, 2006). Postupná emancipace od rodiny nevede ke zrušení citového vztahu k rodičům, ale k jeho proměně. Dospívající se od nich snaží odlišit, nechce být jako oni. Tento fakt posiluje zjištění, že rodiče nejsou tak dokonalí, jak se zdáli doposud (Vágnerová, 2005). *Do kvality rodinných vazeb se promítá nejen, krize identity, ale i celkový negativismus a principiálně zvýšená kritičnost vůči světu dospělých* (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 301). Tato kritika se dotýká i rodičů, dospívající odmítají jejich rodičovskou autoritu. Současně jsou pocity bezpečí a podpora, které poskytuje rodina (ale i zároveň školou a vrstevníky) pro celkový rozvoj dospívajících, jejich zdraví a pro jejich bezpečný přechod do dospělosti velmi klíčový (Viner et al., 2012 in Zemanová, Dolejš, 2015). Rodiče mají na dospívajícího jedince přímý pozitivní vliv i na jeho výsledky v rámci socializace (Lewin-Bizan, Bowers, Lerner, 2010; Theokas a Lerner, 2006 in Zemanová, Dolejš, 2015).

Tak jak se dospívající postupně odpoutává od rodiny, obvykle stejně tak navazuje nové vztahy k druhým jedincům stejného věku. Nové vztahy mu jednak dávají jistotu, kterou ztrácí odpoutáváním se od rodiny, ale především ho připravují pro nové emoční vztahy v dospělosti (Langmeier, Krejčířová, 2006). Vztahy s vrstevníky hrají v období adolescence významnou roli. Umožňují dokončit jeden z nejdůležitějších a základních úkolů tohoto období: emancipaci od rodiny a postupné osamostatnění. Vágnerová (2000, s. 222-227) popisuje, že ve vztazích s vrstevníky lze uspokojit i některé základní psychické potřeby: (1) Potřeba stimulace je uskutečňována kontaktem s blízkým vrstevníkem, účastí na společenské aktivitě popřípadě sdílením nějakého prožitku (např. hudba, tanec na diskotéce, sport a společné cestování). (2) Kontakt s vrstevníky je zaměřen na potřebu orientace a smysluplného učení. Jedinec spolu s vrstevníky experimentuje v oblastech řešení různých situací, navzájem na sebe působí a učí se potřebné sociální strategie, kde rozlišují jejich účinnost. Toto soužití s vrstevníky vede

adolescenta k poznávání podobnosti či odlišnosti od ostatních či od něho samého, následně to směřuje k lepšímu sebepoznání. (3) Vrstevníci postupně nahrazují rodinu a to i v oblasti uspokojování potřeby citové jistoty a bezpečí. Postupným odpoutáním se od rodiny ztrácí dospívající do určité míry i citové zázemí, které mu rodina poskytovala. Samostatnost neznamena osamělost, adolescent hledá oporu u vrstevníků, kteří zažívají podobné životní situace. Pocit jistoty je nahrazen vrstevnickými vztahy. Ke konci adolescence se vztah k vrstevníkům mění. Není již závislý na skupině kamarádů, na jejích potřebách, postupně dochází k jeho odpoutání od této skupiny. Dospívající více spoléhá na vlastní názor a dovede vyjádřit nesouhlas nejenom rodičům, ale i skupině kamarádů. (4) Adolescenti dozrávají k naplnění partnerského vztahu, zahrnujícího i sexualitu. Potřeba partnera opačného pohlaví se stává skutečnou potřebou, která má několik úrovní – psychickou, sociální a tělesnou. ... S počátkem sexuálního života je také spojeno riziko otěhotnění. Strach z otěhotnění vede k odmítání sexuálního života, a pokud už ke styku dojde, přichází pocity viny. Toto především pociťují dívky. Těhotenství bývá (nebo jeho možnost) prostředkem k manipulování vztahu jinak nefunkčního nebo k uzavření předčasného manželství.

Volba povolání je dalším důležitým úkolem adolescenta. Úkol je to velmi náročný, neboť mladiství nemusí být ještě zájmově vyhraněný, není zcela dokončen jeho vývoj schopností, identity a nezávislosti (Binarová, 2003, s. 116). Při volbě povolání jde vždy o dva navzájem propojené aspekty – z hlediska jedince je důležité, aby si zvolil povolání, které ho bude nejvíce uspokojovat a naplňovat, a ve kterém nejlépe uplatní své specifické schopnosti i zájmy; z hlediska společnosti, aby byl získán pracovník, který nejlépe přispěje k naplnění společenských úkolů (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Nickel (1975 in Langmeier, Krejčířová, 2006) rozlišuje tři typy volby povolání:

Typ A se rozhoduje podle přání a rozhodnutí rodičů nebo jiných významných dospělých, popřípadě podle nahodilých skutečností, bez ohledu na vlastní zájmy a touhy. V tomto případě nelze hovořit o „volbě povolání“, převažuje zde pasivní podřízení.

Typ B je tzv. střední pozice. Ze strany dospívajícího jsou zde určitá přání, která se týkají budoucího povolání, avšak jejich představy jsou často nejasné a nepevné, nejsou cílené

na určité konkrétní povolání. Povolání si pak nakonec zvolí pod vlivem silného tlaku z okolí.

Typ C řídí svou volbu podle osobního plánu založeného na vlastních cílech života, které bývají často dlouho předem promyšlené. Jedinci jsou zpravidla iniciativní, rozhodní, cílevědomí, se silnými seberealizačními tendencemi.

1.3.4 Zvláštnosti jedinečnosti postojů v období adolescence

Macek (2003, s. 91-92) vymezil následující důležité vývojové body, které vymezují sociální role a status českých adolescentů:

15 let – adolescenti získávají občanský průkaz, který pro ně znamená první oficiální identifikační symbol dospělosti. Končí jim povinná školní docházka a někteří vstupují již do pracovního procesu, avšak s určitými omezeními. Většina adolescentů se však v této době rozhoduje pro následné studium na některém typu střední školy (výjimku tvoří studenti gymnázií). Tato následná volba dalšího studia je úzce spjata s představou budoucí dospělé profesionální role. Ve většině případů zde dochází k prvnímu sexuálnímu styku, k uvědomění si vlastní sexuality a pohlavní role.

18 let – adolescent se stává zletilým, vznikají mu práva a povinnosti. Adolescent již má možnost svobodně uzavřít sňatek, možnost samostatného bydlení, má také volební právo a možnost získání řidičského oprávnění (automobil, motocykl). Je zde možnost zaměstnání bez omezení.

19 let – většina středoškoláků končí své studium maturitou (tzv. zkouška dospělosti), tedy další důležitý mezník v profesionální orientaci.

21-23 let – věk, ve kterém většina vysokoškoláků končí studia a ve většině případů zde nastupují do aktivní politiky zaměstnanosti.

Dospívání je hledání a přehodnocení, kdy je období adolescence chápáno jako nevyhnutelný a dramatický střet protikladných tendencí člověka. Erikson vymezuje v adolescenci psychosociální moratorium (aktivní, nezávazné hledání), které chápe jako odklad dospělosti a využití prostoru pro experimentování v mnoha oblastech (sexuální, sociální, odmítání odpovědnosti, preferování silných prožitků). Mezi tyto experimenty lze zařadit, např. hlučnou hudbu, rychlou jízdu, užívání návykových látek nebo

extrémní prožitky v jakékoli podobě (Žaludová, 2013, online). *Mysl adolescenta je mysl ideologická a je to skutečně ideologický pohled společnosti, jenž nejvýrazněji oslovuje práci adolescenta, který touží být respektován svými druhy a je připraven být potvrzen pomocí rituálů, víry a programů, jež zároveň určují, co je zlé, zlověstné a nepřátelské* (Erikson, 2002, s. 239). Přejít do dospělé reality všedního dne není vždy jednoduchý a pro některé z dospívajících ani přitažlivý. Ještě v 90. letech byly pro adolescenty důležité pozitivní vztahy s druhými lidmi, přání být pro druhé užitečný a od druhých oceňovaný. Tato představa se promítá do představ o budoucím partnerském a rodinném životě, potřeba postarat se v budoucnosti o vlastní rodiče, uznání a schválení vlastní hodnoty. Změna životního stylu však přinesla mnohé změny. Současná generace dospívajících přisuzuje vyšší důležitost trávení volného času s přáteli, dosažení dobrého vzdělání a cíli vydělat hodně peněz. V tomto období podstatně poklesla důležitost přání mít děti a být užitečný pro vlast. V současné době není období adolescence pouhým mostem mezi dětstvím a dospělostí, má psychologickou cenu samo o sobě. V adolescenci se zakládá pocit autorství vlastního života, prohlubuje se vědomí vlastní hodnoty a jedinečnosti (Macek, 2003, s. 83-118).

V rané adolescenci dochází k proměně způsobu uvažování, které umožňuje přesah konkrétní reality. Piaget (1966, 1970 in Vágnerová, 2005, s. 332) *nazval toto období stádium formálních logických operací. Pro vývoj myšlení je charakteristické postupné uvolňování ze závislosti na konkrétní realitě.* Typické znaky způsobu myšlení dospívajících lze zahrnout do několika bodů (podle Keatinga, 1991 in Vágnerová, 2005): (1) Dospívající připouští variabilitu různých možností – tím přispívá k rozšíření a obohacení úvah. Dospívající posuzuje problém z více hledisek, dokáže pochopit názor jiných lidí, různých teorií. (2) Dospívající dovede uvažovat systematictěji – mění se jeho způsob manipulace s informacemi. Je schopen vytvořit si různé hypotézy a postupnými kroky je vyloučit popřípadě potvrdit. Dokáže uvažovat o různých způsobech jejich řešení. (3) Dospívající dovede experimentovat s vlastními úvahami, dovede je kombinovat a integrovat v jeden celek (rozvíjí se jejich myšlení). Tato experimentace s nově objevenou schopností představuje pro jedince prostředek dalšího rozvoje.

Dalším důležitým bodem v období adolescence je rozvoj identity. *Identita je dynamický proces experimentace, volby a integrace různých složek sebepojetí a představ o vlastní*

osobnosti (Gullota a kol., 2000 in Vágnerová, 2005, s. 402). Veškeré změny, které nějak souvisejí s dospíváním, mají osobitý význam. Každá komplexní proměna osobnosti zásadním způsobem ovlivní identitu jedince. *Adolescent usiluje o nové sebevymezení, hledá smysl i kontinuitu, usiluje o integraci jednotlivých složek své identity*. Jedinec si osvojuje nové kompetence, získává nové role a z toho vyplývající sociální postavení. S touto novou identitou se musí určitým způsobem vyrovnat a zaujmout postoj. Nově vytvořená identita umožňuje porozumění sobě samému, ale zároveň také dává konkrétní význam i okolnímu světu. Pro dospívajícího jedince je to určitá výzva nabízející možnost dalšího rozvoje, záleží na každém, jak tuto možnost využije. ... Tato identita je ovlivňována různými sociálními vlivy, každé společenství podporuje rozvoj vlastností a projevů chování. *Pro každé z nich je typický nějaký model, který je považován za žádoucí, a proto se zde vytváří tlak na jeho akceptaci, konformitu k příslušné sociální normě* (Vágnerová, 2005, s. 402-413). Postoj konformity, kompromisu a rezignace je často chápán jako omezení rozvoje vlastní osobnosti. Mnoho autorů tento rozvoj osobnosti vysvětluje jako nečinnost daného člověka. Vždy je určitým způsobem nutné určité přizpůsobení se sociálním normám. Nejen, že zde dochází k rozvoji identity, ale také ke změně postoje k budoucnosti. V tomto směru se adolescent cítí být svobodný, svou budoucnost odkládá (Vágnerová, 2005).

2 Praktická část

2.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem praktické části je zjistit, jaké názory na manželství mají studenti vybraných středních škol. Průzkum bude zaměřen na zjištění, zda chtějí adolescenti do manželství vstoupit a popř. jakou formu partnerství preferují. Dále se zaměříme na to, jakou hodnotu má manželství pro současné adolescenty a jaké důvody je motivují k tomu, aby manželství uzavírali.

2.1.1 Výzkumné otázky

Začátkem každé studie jsou výzkumné otázky. Pro potřeby našeho výzkumného šetření byly stanoveny níže uvedené výzkumné otázky. Při formulování otázek se vycházelo z výzkumných cílů.

Hlavní výzkumnou otázkou je:

Jaké postoje zaujímají adolescenti k manželství?

Specifické výzkumné otázky:

1. V jakém věku předpokládají adolescenti uzavření manželství?
2. Jaké důvody pro vstup do manželství adolescenti uvádějí?
3. Preferují adolescenti jinou formu partnerského soužití před manželstvím?
4. Je pro adolescenty manželství významnou hodnotou, jaký mu připisují význam?

2.2 Metodika výzkumu

Vzhledem ke stanovenému cíli byl k vypracování praktické části vybrán kvantitativní výzkumný přístup, který se jeví pro tento typ práce jako nejvýhodnější. Pro dotazování jaký postoj zaujímají adolescenti k manželství, byl zvolen terénní výzkum, metoda dotazování. Pro samotné šetření byl použit dotazník vlastní konstrukce. Jak uvádí Gavora (2008), podstata dotazníkové techniky je v tom, že potřebné informace získáváme prostřednictvím písemného dotazu a každý respondent vyplňuje dotazník sám.

2.2.1 Metoda výzkumu

Techniku dotazníku jsme zvolili proto, že je to jedna z metod výzkumného šetření a ve své podstatě je to nejlevnější metoda průzkumu, jednoduše se zpracovává a vyhodnocuje. Dotazníkové šetření bylo sestaveno tak, aby bylo jeho vyplnění pro respondenty jednoduché a rychlé. Nevýhodou dotazníku však mohou být nepravdivě uvedené informace od respondentů. Respondenti také nemusejí porozumět zadanému znění dotazovaných položek.

V úvodu dotazníku byli respondenti seznámeni s cílem výzkumného šetření, dále pak se způsobem užití výsledků, způsobem vyplnění dotazníku a jeho odevzdání. Dotazník se skládal z 18 položek. Na základě stanovených výzkumných otázek a především výzkumného cíle jsme směřovali položky především na téma manželství. Na začátku dotazníkového šetření byly zařazeny položky, které měly demografický charakter. Další položky již byly zaměřeny přímo na téma manželství. V poslední řadě jsme se zaměřili i na položky týkající se založení rodiny. Dotazník obsahoval otevřené i uzavřené položky. U uzavřených položek měli respondenti možnost vybrat z nabízených variant. Položky otevřené požadovaly po respondentech jejich vlastní odpověď na položenou otázku.

2.2.2 Průběh šetření

V měsíci prosinci 2016 byl proveden se 4 respondenty předvýzkum, jehož hlavním cílem bylo zjistit, zda jsou otázky správně formulovány, zda jsou pro respondenty srozumitelné a zda odpovědi na ně poskytnou dostačující informace k odpovědím na položené výzkumné otázky.

Celkem bylo osloveno 150 respondentů, díky osobnímu kontaktu s respondenty se podařilo zajistit 100% návratnost. Z tohoto celkového počtu jich muselo být z důvodu neúplnosti, přeškrtování a nečitelnosti 32 vyřazeno. V rámci výzkumu jsme tedy pracovali se 118 dotazníky. Vzor dotazníku je součástí bakalářské práce, tvoří jednu z níže uvedených příloh.

2.2.3 Výzkumný soubor a jeho charakteristika

Pro účely výzkumného šetření byl zvolen dostupný výběr respondentů. Byly osloveny školy, které s výzkumem souhlasily a zároveň vytvořily podmínky pro realizaci výzkumného šetření. Zvoleno bylo Gymnázium, SOŠE a SOU Kaplice, které je v místě mého současného bydliště a Střední odborná škola zdravotnická a Střední odborné učiliště Český Krumlov, na které jsem v roce 2011 úspěšně absolvovala studium. Obě vybrané střední školy projevily o dané téma zájem, a dokonce jsme byli požádáni, abychom jim zpracované výsledky výzkumu poskytlí k nahlédnutí. Respondenti byli vybráni záměrně, aby byla splněna podmínka věkové kategorie adolescentů. Respondenti byli ženy i muži ve věku 15-22 let, kdy je tento věk zcela charakteristický pro období adolescence.

2.2.3.1 Popis výzkumného terénu

Gymnázium, SOŠE a SOU Kaplice

Škola vznikla 1. ledna 2006 jako důsledek optimalizace sítě škol splynutím Obchodní akademie a Gymnázia, Kaplice, Linecká 368, Středního odborného učiliště, Kaplice, Pohorská 86 a Střediska praktického vyučování, Kaplice, Náměstí 41. Pracoviště školy jsou ve čtyřech budovách. V současnosti lze na škole studovat gymnázium se čtyřletým nebo osmiletým programem, čtyřletý obor obchodní akademie se zaměřením na logistiku a ekonomiku dopravy a na SOU lze navštěvovat učební obory opravář

zemědělských strojů, mechanik-opravář motorových vozidel, kuchař-číšník, operátor skladování, strojní mechanik a montér vodovodů a kanalizací a obsluha vodárenských zařízení (GEU Kaplice, online, 2015).

Střední odborná škola zdravotnická a Střední odborné učiliště Český Krumlov

Škola je příspěvkovou organizací, zřizovanou Jihočeským krajem a poskytuje střední vzdělání s maturitní zkouškou v oborech: zdravotnický asistent a sociální činnost a střední vzdělání s výučním listem v oborech: kuchař-číšník, prodavač, zedník, truhlář, klempíř, malíř, tesař, pokrývač a instalatér. Nově je otevřen obor pečovatelské služby. Škola byla založena v roce 1991 jako Střední zdravotnická škola a v uplynulých letech se sloučila s moderně vybaveným Střediskem praktického vyučování v Českém Krumlově a truhlářskou dílnou ve Chvalšínách (Charakteristika školy SOŠZ a SOU Český Krumlov, online, 2016).

2.2.4 Sběr dat a zpracování dat

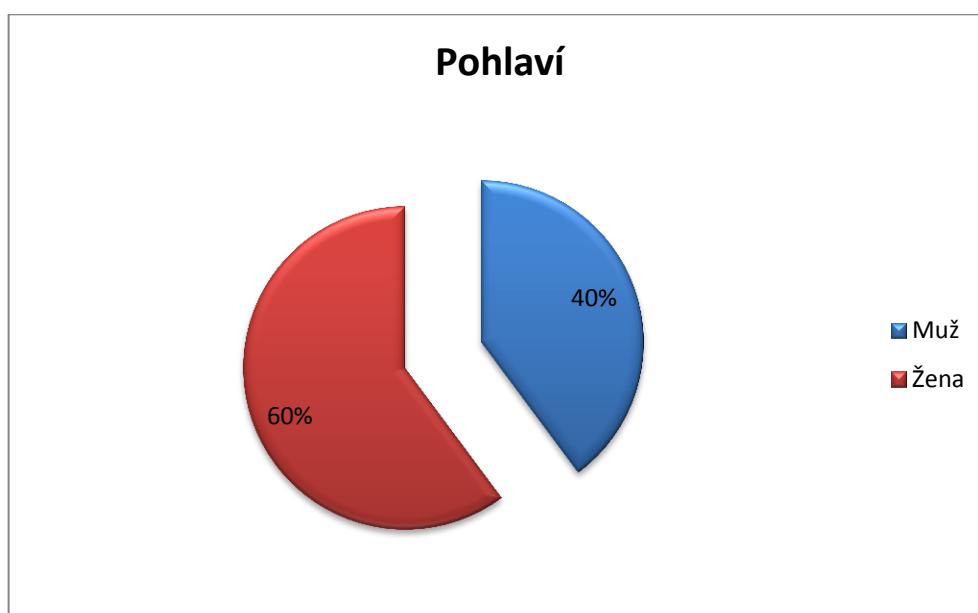
Dotazníkové šetření bylo realizováno v průběhu měsíce ledna 2017. Respondentům byl dotazník rozdán při osobním kontaktu, kde jim bylo vysvětleno, co je jeho podstatou. Dále jim byl objasněn postup pro jeho vyplnění, kde jim bylo sděleno, jaké informace od nich požadujeme a proč jsou tyto informace důležité. Respondenty jsme ujistili v tom, že je dotazník zcela anonymní a vyhodnocená data budou sloužit pouze pro potřeby bakalářské práce. Dotazníkové šetření se uskutečnilo na středních školách v době vyučování, kdy vyplnění dotazníku trvalo 5-7 minut. Po vyplnění dotazníku jsme si vypracovaná data od respondentů vyzvedli. Data byla zpracována ručně a poté převedena do programu MS Office Excel, kde jsme s nimi dále pracovali. Výsledky výzkumu jsou prezentovány v grafech s popisem získaných údajů.

2.3 Výsledky a analýza dat

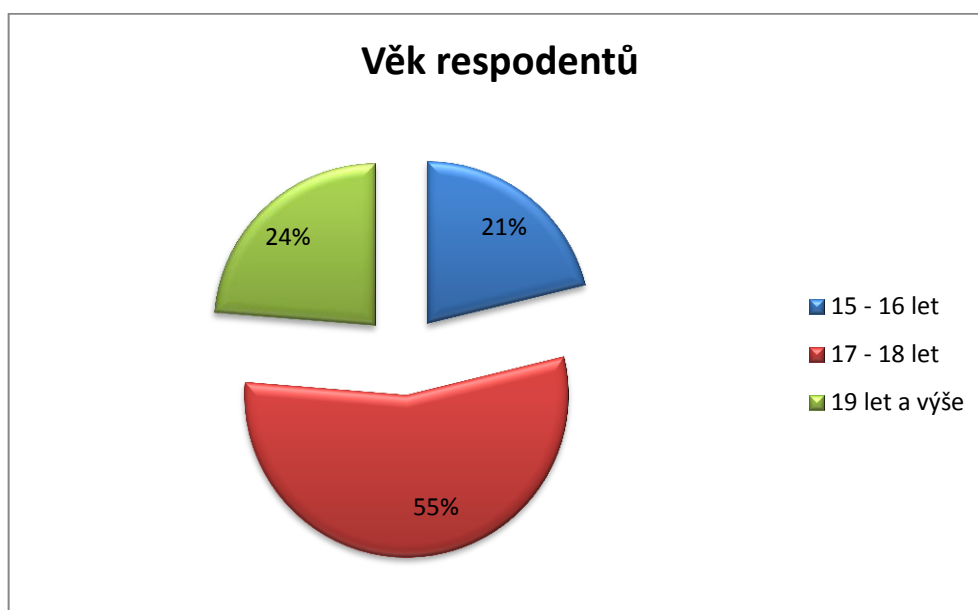
Na začátku dotazníkového šetření byly zařazeny položky, které měly demografický charakter. Další položky již byly zaměřeny přímo na téma manželství a téma založení rodiny.

Demografické charakteristiky souboru

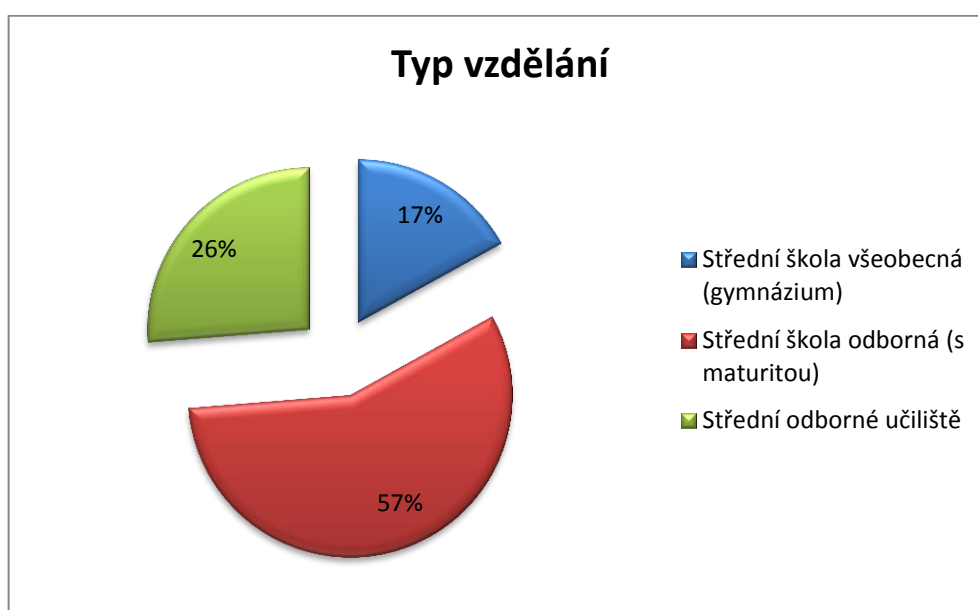
Graf č. 1. Pohlaví respondentů

V otázce č. 1 jsme zjišťovali pohlaví respondentů. Z celkového počtu 150 rozdaných dotazníků jsme jich ke zpracování mohli zařadit 118, které byly řádně vráceny a vyplněny. Velkou většinu respondentů 60% (71) tvořily ženy a zbylých 40% (47) respondentů tvořili muži.

Graf č. 2. Věk respondentů

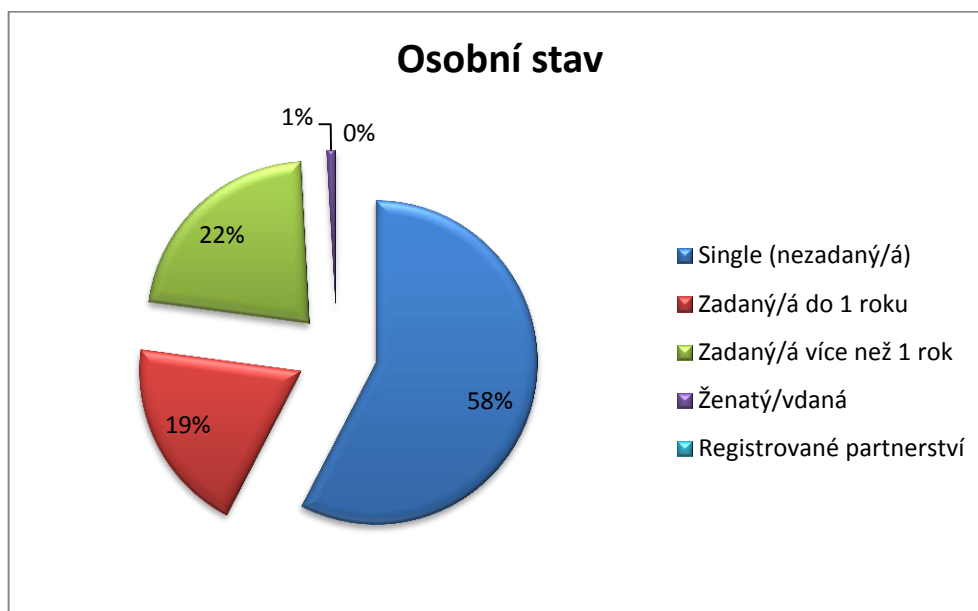
V otázce č. 2 jsme zjišťovali věk respondentů. V rámci našeho výzkumu byli respondenti rozděleni podle věku do tří věkových kategorií. Z grafu je patrné, že nejvíce početnou skupinou byla věková kategorie 17-18 let, kdy tuto možnost zvolilo 65 (55%) respondentů. Do věkové skupiny 15-16 let patří 25 (21%) respondentů a ve věkové kategorii 19 let a výše bylo celkem 28 (24%) respondentů.

Graf č. 3. Typ vzdělání

V otázce č. 3 jsme se zaměřili na vzdělání všech oslovených respondentů. Největší zastoupení měla střední odborná škola s maturitou, celkem tuto možnost

zvolilo 67 (57%) studentů, druhou početnou skupinou bylo střední odborné učiliště, kde tuto možnost zvolilo celkem 31 studentů, tedy 26%. Střední školu všeobecnou (gymnázium) označilo 20 studentů, tedy 17%.

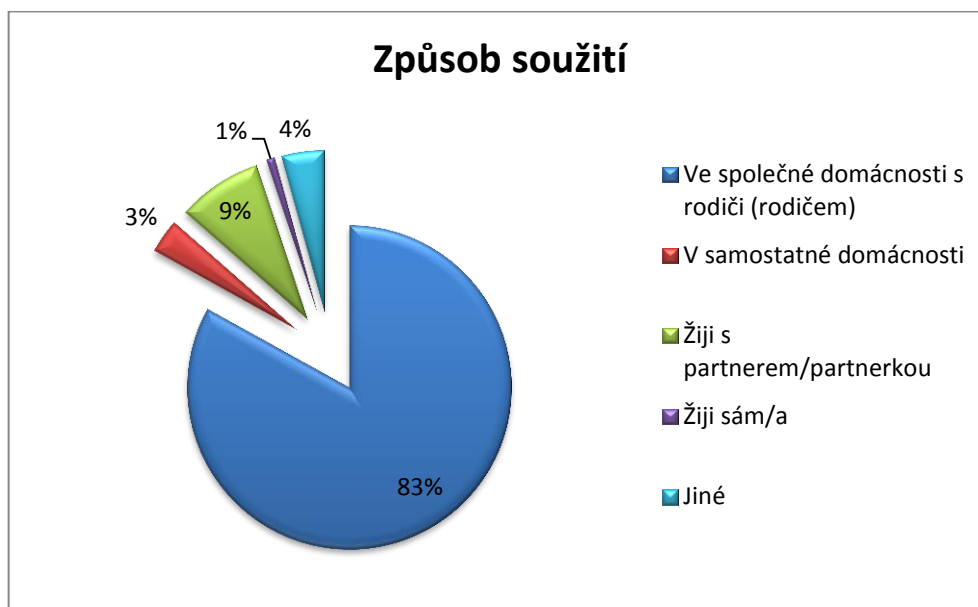
Graf č. 4. Osobní stav

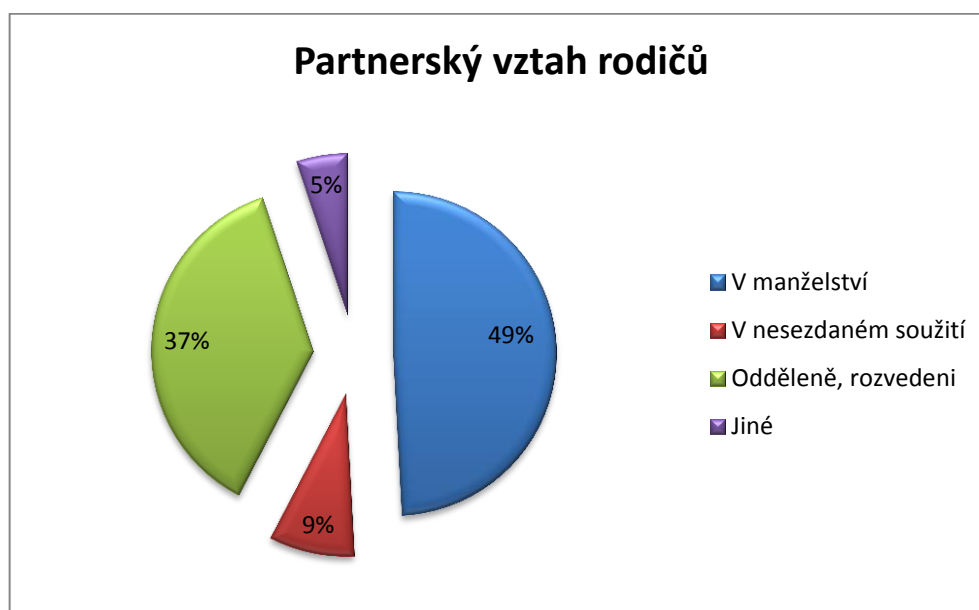
Otázka č. 4 se zaměřila na osobní stav studentů. Nejčastěji uváděnou odpovědí byl stav single (nezadaný/á), tuto variantu zvolilo 68 (58%) studentů. Druhou častou odpovědí bylo zadaný/á více než 1 rok, tuto možnost zvolilo 26 (22%) studentů. O něco méně tedy 23 (19%) studentů zvolilo možnost zadaný/á do 1 roku. Možnost ženatý/vdaná označil 1 (1%) student, poslední možnost registrované partnerství nezvolil žádný student.

Položky týkající se samotného šetření

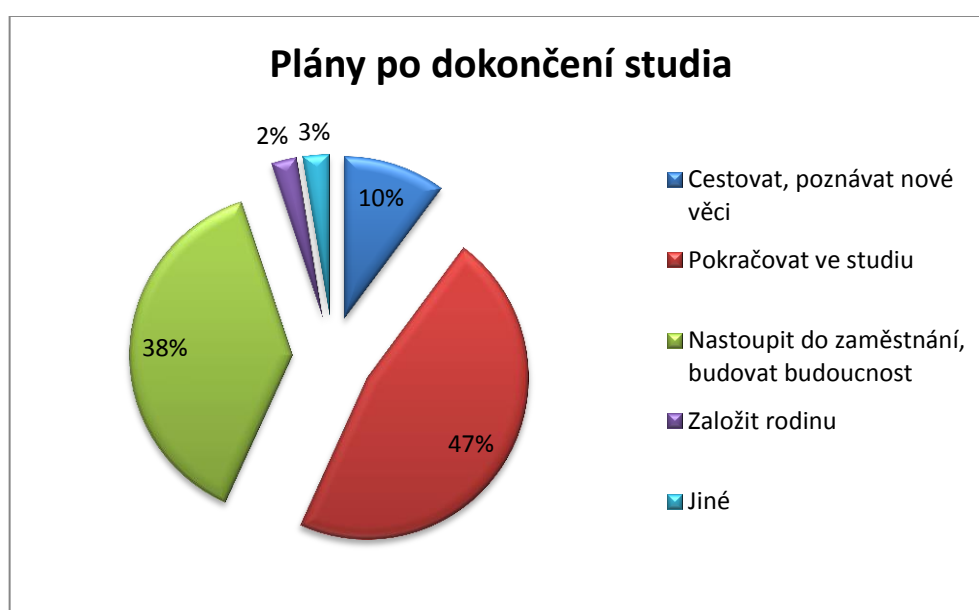
Graf č. 5. Způsob soužití

Otázka č. 5 se zabývala, s kým v současné době respondenti žijí. Nejvíce uvedených odpovědí bylo ve společné domácnosti s rodiči (rodičem), což uvedlo 98 (83%) respondentů. Jako druhou nejčastěji uváděnou odpovědí bylo soužití s partnerem/partnerkou, tuto variantu zvolilo 10 (9%) respondentů. Do této položky byla také zařazena varianta jiné, kterou vybralo 5 (4%) respondentů. Mezi jiné možnosti byl uveden dětský domov, soužití s prarodiči, s tetou, s partnerkou a rodiči a jen s babičkou. Možnost v samostatné domácnosti zvolili 4 (3%) respondenti, 1 (1%) respondent uvedl variantu, že žije sám/a.

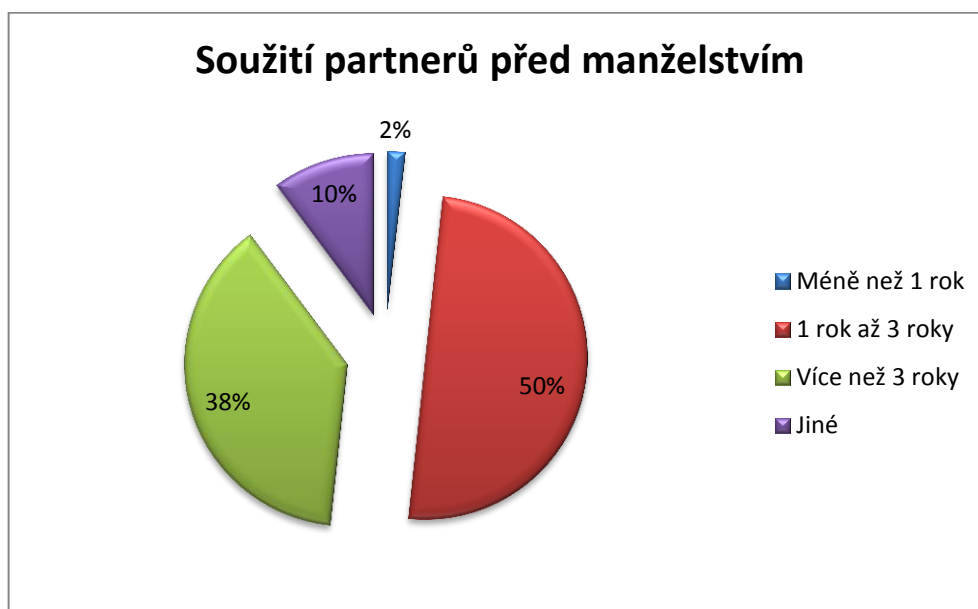
Graf č. 6. Partnerský vztah rodičů

Otázka č. 6 zjišťovala, v jakém partnerském vztahu žijí rodiče respondentů. Necelá polovina, tedy 58 (49%) respondentů uvedla, že jejich rodiče žijí v manželství. Celkem 44 (37%) respondentů vybralo možnost, že jejich rodiče žijí odděleně, rozvedeni. Možnost soužití rodičů v nesezdaném soužití, vybralo 10 (9%) respondentů. Posledních 6 (5%) respondentů vybralo možnost jiné. Mezi jiné varianty byly napsány, že otec zemřel a oni žijí jen sami s matkou, další dva respondenti uvedli, že otce nemají a žijí jen sami s matkou a jeden respondent uvedl, že mu rodiče zemřeli.

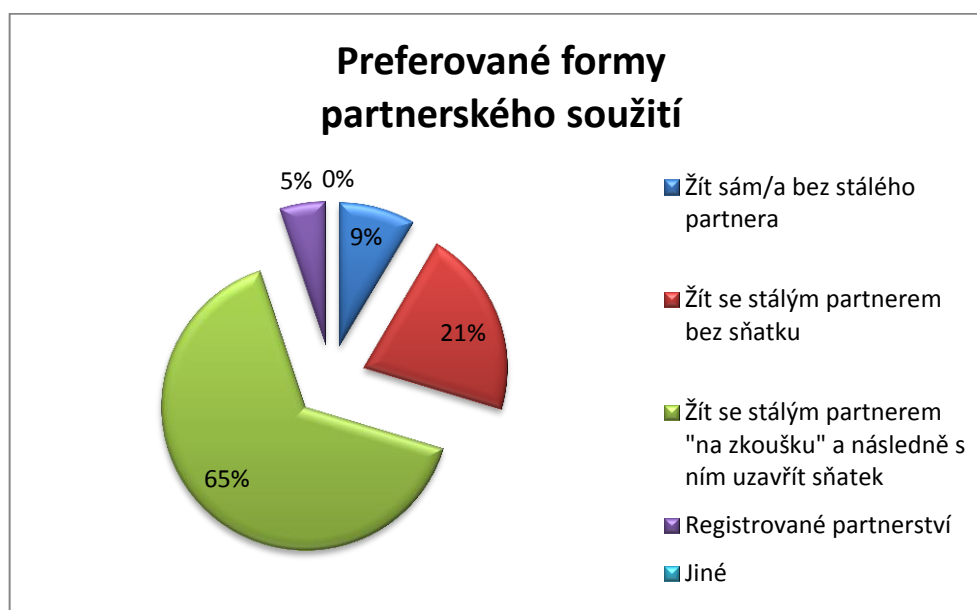
Graf č. 7. Plány po dokončení studia

Otázka č. 7 se zabývala plány respondentů po dokončení současného studia. Z grafu je patrné, že nejvíce početnou odpovědí bylo pokračování ve studiu, kdy tuto možnost zvolilo 55 (47%) respondentů. Nastoupit do zaměstnání, budovat budoucnost vybralo celkem 45 (38%) respondentů. Možnost cestovat a poznávat nové věci vybralo celkem 12 (10%) respondentů. Pouze 3 (2%) respondenti zvolili možnost, že by rádi založili rodinu a 3 (3%) respondenti vybrali variantu jiné. Mezi možností jiné, respondenti uvedli, odchod do Rakouska a dva respondenti uvedli, že by chtěli studovat dálkově a zároveň pracovat.

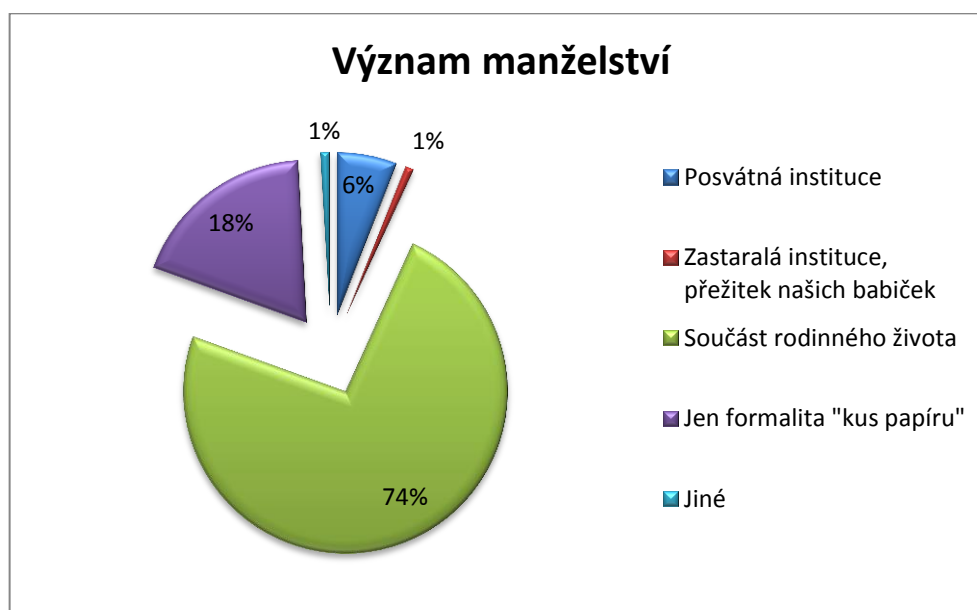
Graf č. 8. Soužití partnerů před manželstvím

Otázka č. 8 se týkala doby, kterou by spolu měli lidé žít před tím, než uzavřou manželství. Jak je z grafu patrné největší zastoupení u respondentů mělo období 1 rok až 3 roky, tuto variantu vybrala polovina respondentů, což bylo 59 (50%). Druhou nejvíce zastoupenou kategorií bylo více než 3 roky, tedy 45 (38%) respondentů. Odpověď jiné vybralo celkem 12 (10%) respondentů, mezi tyto odpovědi patřilo, že je to individuální a že nezáleží na jejich společném soužití, ale především na jejich duševním zdraví. Pouze 2 (2%) respondenti uvedli, že by lidé spolu měli žít méně než 1 rok.

Graf č. 9. Preferované formy partnerského soužití

Více jak polovina respondentů uvedla možnost žít se stálým partnerem „na zkoušku“ a následně s ním uzavřít sňatek, celkem tuto možnost vybralo 77 (65%) respondentů. Druhou nejčastější variantou bylo žít se stálým partnerem bez sňatku, celkem 25 (21%) respondentů. Dále 11 (9%) respondentů uvedlo variantu žít sám/a bez stálého partnera, registrované partnerství uvedlo 5 respondentů, což je 5%. Variantu jiné, nevybral žádný z respondentů.

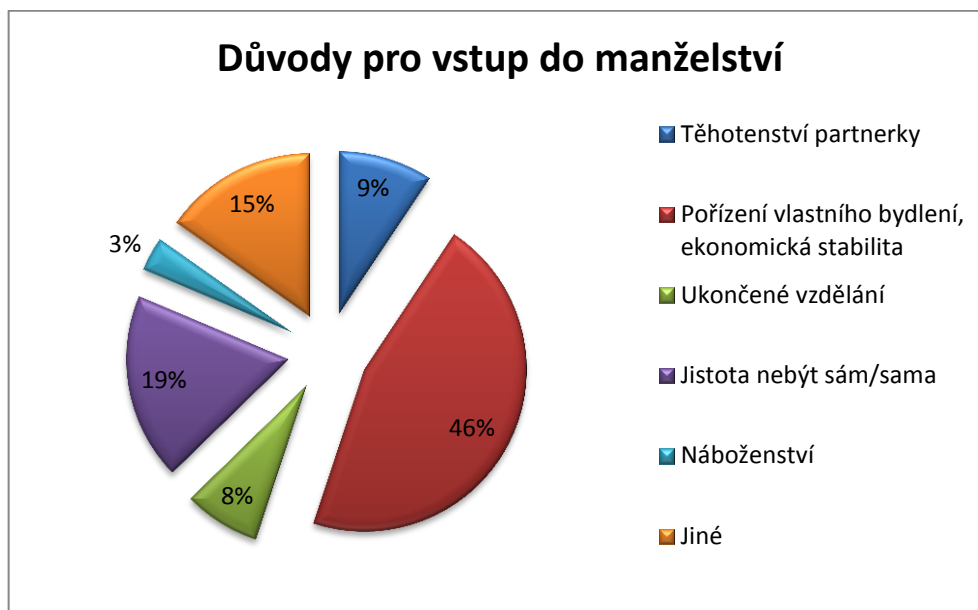
Graf č. 10. Význam manželství

Otázka č. 10 zjišťovala, jaký význam má pro adolescenty manželství. Více jak polovina respondentů uvedla, že manželství považuje za součást rodinného života, tedy 87 (74%). Druhou nejčastější odpovědí, avšak méně početnou bylo, že adolescenti vnímají manželství pouze jen jako formalitu „kus papíru“, celkem 22 (18%) respondentů. Jako posvátnou instituci vnímá manželství 7 (6%) respondentů. Jako zastaralou instituci, přežitek našich babiček vnímá manželství pouze 1 (1%) respondent. Jen 1 (1%) respondent uvedl možnost jiné, kde manželství vnímá jako závazek.

Graf č. 11. Vstup do manželství

Otázka č. 11 hledala odpověď na otázku, zdali respondenti plánují vstoupit do manželství, 91 (77%) respondentů uvedlo ano a 27 (23%) respondentů uvedlo jako odpověď ne.

Graf č. 12. Důvody pro vstup do manželství

V otázce č. 12 jsme zjišťovali, co by bylo pro respondenty rozhodující pro vstup do manželství. Největší zastoupení mělo pořízení vlastního bydlení, ekonomická stabilita, kde tuto možnost vybralo celkem 54 (46%) respondentů. Jako druhou nejčastější odpovědí byla jistota nebýt sám/sama, kde z celkového počtu 118 respondentů, zvolilo tuto možnost 22 (19%) respondentů. Další v pořadí třetí častá odpověď bylo jiné, kde si tuto možnost vybralo 18 (15%) respondentů. Mezi nejčastěji uváděné možnosti jiné, byly důvody pro uzavření manželství především láska k partnerovi, finanční podpora od státu a touha založit rodinu. Pro 11 (9%) respondentů bylo rozhodujícím faktorem těhotenství partnerky. Rozhodujícím faktorem pro uzavření manželství spatřovalo 9 (8%) respondentů v ukončeném vzdělání. Jen 4 (3%) respondenti uvedli možnost náboženství.

Graf č. 13. Věk pro vstup do manželství

V otázce č. 13 jsme zjišťovali ideální věk pro vstup do manželství pohledem adolescentů. V rámci vyhodnocení byly odpovědi respondentů rozděleny do čtyř věkových kategorií, a to 18-23 let, 24-29 let, 30-35 let a 36 let a výše. Nejčastějším věkovým obdobím, kterým adolescenti označili jako ideální věk pro vstup do manželství, bylo období 24-29 let. Tuto možnost zvolilo až 62 (53%) respondentů. Jako druhou častou odpovědí označili respondenti věkové rozmezí 30-35 let, konkrétně 32 (27%). Jen o něco méně vidí adolescenti jako ideální věk pro vstup do manželství věkovou skupinu 18-23 let, celkem 23 (19%). Poslední respondent, respektive 1 (1%) označil kategorii 36 let a výše, respondent konkrétně uvedl 40 let.

Graf č. 14. Výhody manželství

Otázka č. 14 byla otevřená, dotazovala se respondentů, jestli má manželství nějaké výhody. Pokud respondenti uvedli, že ano, měli dále uvést tyto výhody. 71 (60%) respondentů spatřuje v manželství určité výhody, 35 (30%) respondentů v manželství žádné výhody nespatřují a dalších 12 (10%) respondentů odpovědělo, že neví, zda má soužití dvou lidí v manželství nějaké výhody.

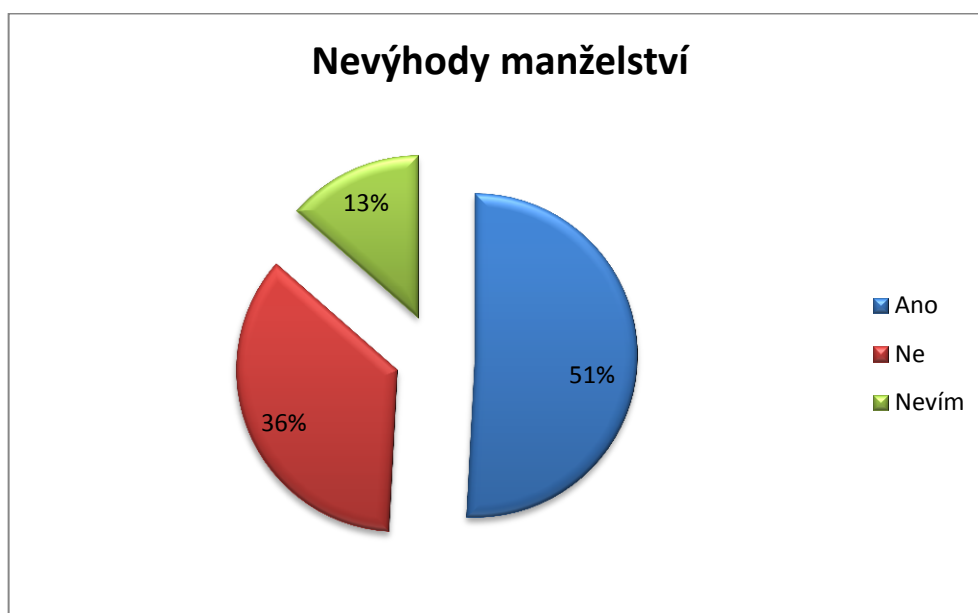
Tab. č. 1. Výhody manželství

Varianty	Respondenti	Respondenti %
Pocit jistoty a bezpečí	17	24
Úplná rodina	13	18
Rodinné zázemí	11	16
Jistota, nebýt sám	10	14
Finanční zabezpečení, ekonomická stabilita	9	13
Vhodné prostředí pro výchovu dětí	6	8
Opora v druhém partnerovi	3	4
Plánování společné budoucnosti s partnerem	2	3
Celkem odpovědí	71	100%

Z celkového počtu 118 (100%) respondentů, kteří odpověděli ano, bylo 71 (60%). Při odpovědích jaké výhody má manželství, bylo nejčastěji uváděnou odpovědí jistota a bezpečí (nebýt sám), tuto odpověď uvedlo celkem 17 (24%) respondentů,

druhou častou odpovědí bylo, že chtějí mít úplnou rodinu, celkem 13 (18%) respondentů. Třetí uváděnou odpovědí bylo rodinné zázemí, kdy tuto odpověď uvedlo 11 (16%) respondentů. Další odpovědi respondentů byly rozděleny do dalších variant. Jednou z výhod manželství bylo finanční zabezpečení a ekonomická stabilita, dále plánování společné budoucnosti, narození dětí do úplné rodiny a vhodné prostředí pro výchovu dětí.

Graf č. 15. Nevýhody manželství

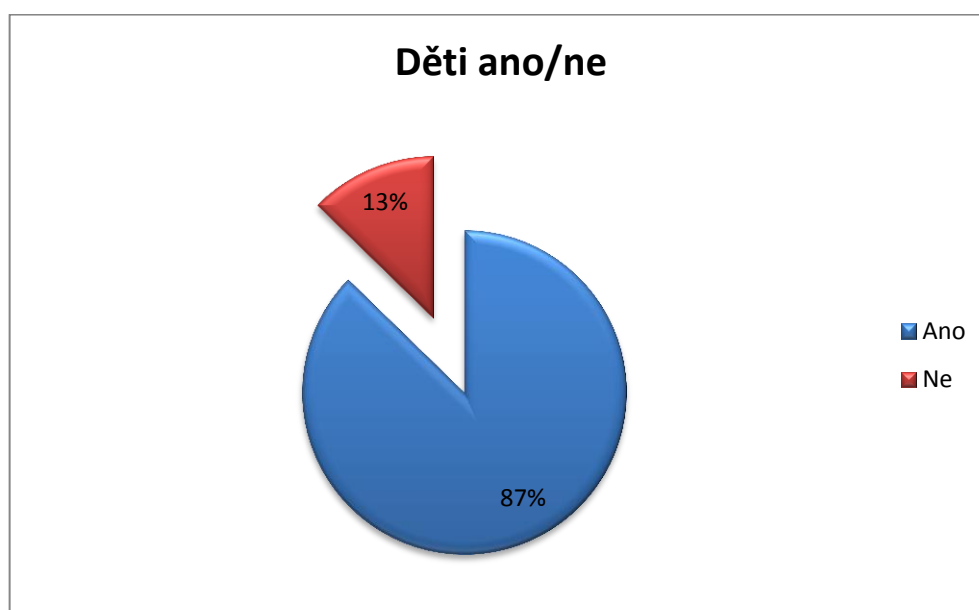

Otázka č. 15 byla také otevřená a dotazovala se respondentů, jestli má manželství nějaké nevýhody. Pokud respondenti uvedli možnost ano, měli dále uvést jaké. Nevýhody v manželství spatřuje celkem 60 (51%) respondentů, 42 (36%) respondentů v manželství žádné nevýhody nespatřuje a dalších 16 (13%) respondentů odpovědělo, že neví, zda má soužití v manželství nějaké nevýhody.

Tab. č. 2. Nevýhody manželství

Varianty	Respondenti	Respondenti %
Obtížný rozvod (majetkové vyrovnání)	27	44
Omezení osobní svobody	11	18
Právní závazky k manželovi/manželce (dluhy, společný majetek, peníze)	9	15
Vysoké náklady na svatbu	4	6
Rozpad rodiny – péče o děti po rozvodu	4	7
Hádky a spory mezi manželi	3	5
Svázanost a neustálá kontrola	2	3
Práva a povinnosti k druhému	1	2
Celkem	60	100%

Při odpovědích jaké nevýhody má manželství, bylo nejčastěji uváděnou odpovědí obtížný rozvod (majetkové vyrovnání), tuto odpověď uvedlo celkem 27 (44%) respondentů. Druhou častou odpovědí bylo omezení osobní svobody, celkem 11 (18%) respondentů. Respondenti dále uváděli právní závazky k manželovi/manželce (dluhy, společný majetek, peníze), vysoké náklady na svatbu, hádky a spory mezi manželi, svázanost a pocit neustále kontroly, práva a povinnosti k druhému, rozpad rodiny - péče o děti po rozvodu.

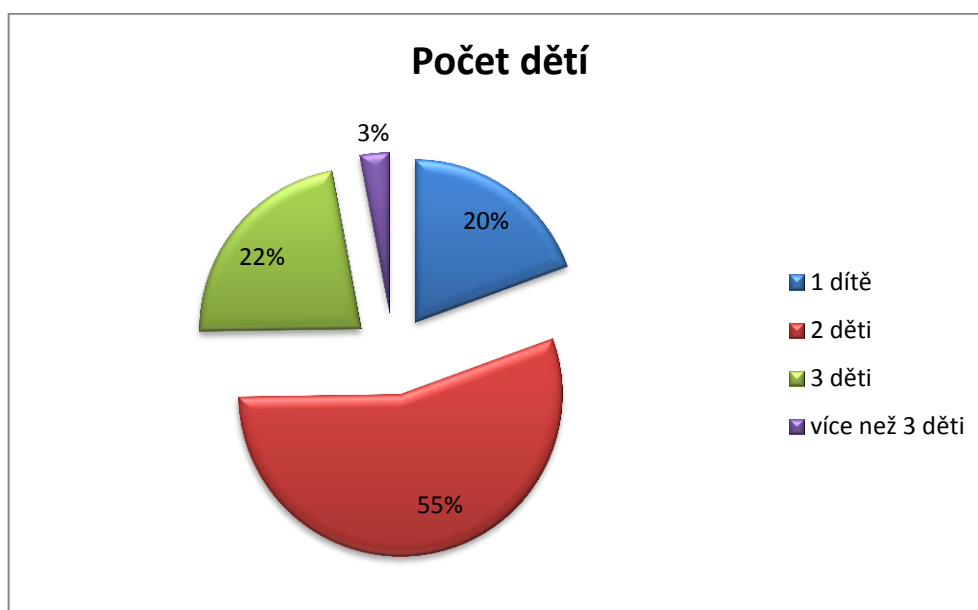
Graf č. 16. Děti ano/ne

Otázka č. 16 hledala odpověď na otázku, zdali respondenti plánují mít v budoucnu děti, 103 (87%) respondentů uvedlo ano a 15 (13%) respondentů uvedlo jako odpověď ne.

Graf č. 17. Narození prvního dítěte

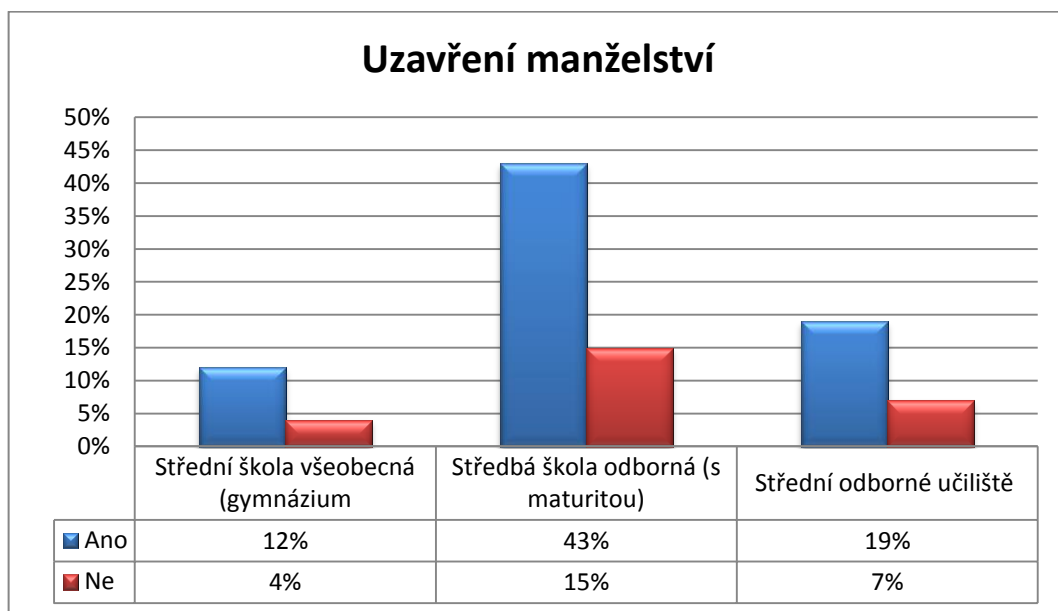
Otázka č. 17 byla otevřená a odpovídali na ni pouze ti respondenti, kteří v otázce č. 16 zvolili odpověď ano, což bylo z celkového počtu 118 respondentů, tedy 103 (87%). Tato otázka zjišťovala, v kolika letech adolescenti plánují narození prvního dítěte. V rámci našeho výzkumu byli respondenti rozděleni do tří věkových kategorií, konkrétně skupina 20-24 let, dále 25-30 let a poslední skupinou byla věková hranice 31 let a výše. Nejvíce početnou skupinou tvořila věková hranice 25-30 let, v této věkové hranici plánuje narození prvního dítěte více jak polovina respondentů, tedy 69 (67%). Druhou již méně početnou skupinu tvořila věková hranice 20-24 let, zde odpovědělo 29 (28%) respondentů. V rozmezí 31 let a výše plánuje mít narození prvního dítěte 5 (5%) respondentů. Nejčastěji uváděným věkem byl podle respondentů 25 rok života, tento věk uvedlo 32 respondentů.

Graf č. 18. Počet dětí

Otázka č. 18 byla opět otevřená a odpovídali na ni jen ti respondenti, kteří v otázce č. 16 zvolili odpověď ano, celkem odpovědělo 103 (87%) dotazovaných. Nejčastěji uváděnou odpovědí bylo, že respondenti plánují mít dvě děti, celkem to bylo 57 (55%). Tři děti plánuje 23 (22%) respondentů a jedno dítě plánuje 20 (20%) respondentů. Poslední uvedenou možností, tedy více než tři děti by chtěli 3 (3%) respondenti.

Graf č. 19. Uzavření manželství ano/ne

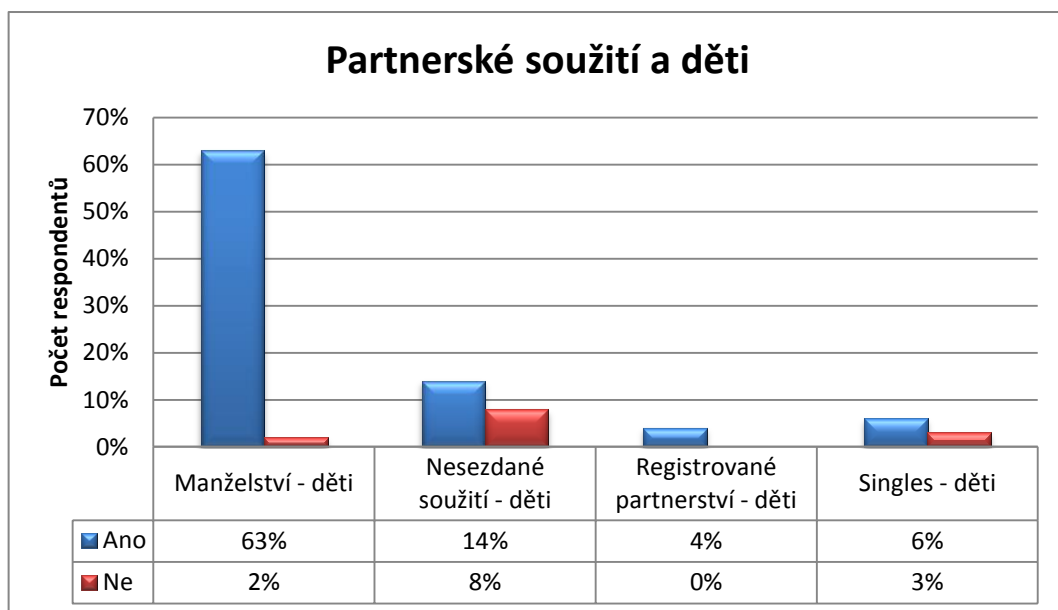
Pro zajímavost uvádíme graf č. 19. Uzavření manželství ano/ne, který nám ukazuje, jaké rozdílné názory na uzavření manželství mají adolescenti podle konkrétního typu vzdělání.

Z celkového počtu 118 (100%) respondentů plánuje vstoupit do manželství celkem 91 (77%) respondentů, zbylých 27 (23%) respondentů do manželství vstoupit nechce, uvedlo tedy možnost ne. Největší zastoupení měli adolescenti, kteří navštěvují střední odbornou školu s maturitou, možnost vstoupit do manželství zvolilo 53 (43%) studentů, druhou početnou skupinou bylo střední odborné učiliště, kde možnost vstoupit do manželství zvolilo celkem 23 (19%) studentů. Střední školu všeobecnou (gymnázium) označilo 15 (12%) studentů.

Graf č. 20. Partnerské soužití – děti ano/ne

Jako další zajímavost uvádíme graf č. 20. jakou formu partnerského soužití preferují adolescenti a zda spolu s touto jimi zvolenou variantou plánují mít děti.

Z celkového počtu 118 respondentů by chtělo žít se stálým partnerem „na zkoušku“ a následně s ním uzavřít sňatek 77 (65%) respondentů. Uzavřít sňatek a následně založit rodinu (v naší tabulce uvedeno jako možnost manželství-děti) plánuje 75 (63%) respondentů, 2 (2%) adolescenti chtějí uzavřít manželství, ale založit rodinu nechtějí. Adolescenti, kteří zvolili možnost žít do budoucna bez sňatku (v naší tabulce je to uvedeno, jako možnost nesezdané soužití-děti) tedy 25 (21%) respondentů, plánuje založit rodinu 16 (14%) z nich, 9 (8%) respondentů rodinu neplánuje. Žít bez stálého partnera, tedy single uvedlo 11 (9%) respondentů, 7 (6%) respondentů děti plánuje a 4 (3%) z nich děti neplánuje. Možnost založit rodinu označilo 5 (4%) respondentů, kteří plánují vztah v registrovaném partnerství.

2.4 Odpovědi na výzkumné otázky

Výzkumné šetření prokázalo, že dnešní adolescenti mají kladné postoje k uzavírání manželství a k následnému založení rodiny. Na základě získaných informací můžeme konstatovat, že i přes velkou rozvodovost do manželství vstoupit chtějí. Vstup do manželství odsouvají do vyššího věku, ale nezavrhují ho.

V jakém věku předpokládají adolescenti uzavření manželství?

Jako nejčastěji uváděný věk jaký adolescenti předpokládají pro vstup do manželství je věkové rozhraní mezi 25-30 rokem života. Průměrný věk, který adolescenti vnímají jako ideální pro vstup do manželství je 26 let.

Jaké důvody pro vstup do manželství adolescenti uvádějí?

Tradiční hodnoty se změnilly a dnešní adolescenti upřednostňují spíše materiální potřeby před potřebami duševními. Těhotenství partnerky již není pro adolescenty takovým významným krokem, jak tomu bylo dříve. Tento důvod označilo pouze jedenáct respondentů. Jako hlavní důvod pro vstup do manželství uvádějí adolescenti zajištění ekonomické stability. Jsou si plně vědomi faktu, že je nutné být finančně zabezpečen k možnosti dalšího rozvoje. Nezbytný předpoklad pro vstup do manželství představuje jistota a stabilita vlastního bydlení. Adolescenti pro vstup do manželství také uvedli jistotu nebýt sám/a. Plně si uvědomují, že je důležité mít partnera, na kterého se mohou spolehnout.

Preferují adolescenti jinou formu partnerského soužití před manželstvím?

Dnešní společnost je velice tolerantní k různým formám partnerského soužití. Každý jedinec si může vybrat, jaké formě partnerského soužití dá přednost. Bylo zjištěno, že adolescenti nepreferují jinou formu partnerského soužití než je manželství. Volí především možnost žít se stálým partnerem „na zkoušku“ a následně s ním uzavřít sňatek. Výzkum prokázal, že tito adolescenti chtějí uzavřít sňatek a následně založit rodinu. Druhou nejčastěji uváděnou odpovědí bylo, že chtějí žít do budoucna bez sňatku (21%). V této kategorii se pohled na rodinu lišil. Někteří z nich rodinu založit chtějí a někteří děti neplánují a nechťejí. Několik adolescentů chce žít bez stálého partnera, tedy single. Jak uvádí Jandourek (2003), těmto jedincům život v samotě

vyhovuje, do manželství vstoupit nechtějí. Jejich život je spíše postaven na budování kariéry než na budování rodinného života. Sami se dobrovolně vzdávají rodinného života. Jako další označenou formou bylo registrované partnerství.

Je pro adolescenty manželství významnou hodnotou, jaký mu připisují význam?

Na základě získaných informací můžeme konstatovat, že i přes velkou rozvodovost chtějí dnešní adolescenti vstoupit do manželství. Výsledky výzkumného šetření ukazují, že i přes veškeré negativní faktory plánují manželství a následné založení rodiny. Adolescenti nevnímají manželství jako posvátnou a zastaralou instituci, ale něco co k dnešnímu životu patří. Vnímají ho jako součást jejich rodinného života. Výzkumné šetření ukázalo, že to pro ně není jen formalita „kus papíru“. Manželství představuje pro adolescenty důležitost především v potřebě jistoty a bezpečí. Jak uvádí Maslow, potřeba jistoty a bezpečí je jedna ze základních lidských potřeb, která je v pomyslné pyramidě v blízkosti základních biologických potřeb. Velký důraz byl kladen také na to, že manželství tvoří úplnou rodinu. Rodina tvoří základní kámen každé společnosti a toto si uvědomují i adolescenti.

3 Diskuze

Závěry výzkumného šetření jsou srovnatelné s výzkumy Fialové, Hamplové, Kučery a Vymětalové, které vychází z empirického šetření *Mladá generace 1997 zaměřeného především na postoje k rodině, rodičovství, partnerství a reprodukčnímu chování mladých svobodných lidí ve věku 18-30 let. Kromě názorů na manželství, rodičovství, ideální a plánovaný počet dětí, se šetření zabývalo i podmínkami a motivy k uzavření sňatku, narození dítěte, představám o ideálním partnerovi a postoji k rozvodům, interrupcím, ale i dalšími životními plány mladých lidí* (Sociologický ústav AV ČR, 2015, online). Dle Hamplové (2002) je pro většinu mladých lidí sňatek a legální manželství chtěným partnerským uspořádáním. V české společnosti mají rodinné hodnoty, sňatek a manželství pro mladé lidi důležité a nezastupitelné místo. I když v současné době dochází k významným změnám v demografickém a rodinném chování mladé generace, oblast postojů, představ a i samotného partnerského chování tyto změny prozatím zasáhly jen minimálně. V našem výzkumném šetření se adolescenti svými postoji k manželství ztotožnili s názory Mladé generace 1997. Manželství je pro ně stále důležitou součástí života.

Průzkum také prokázal, že názory adolescentů korespondují se statistikami, které předkládá Český statistický úřad. *Osoby žijící v manželství se stávají majoritní skupinou stále v pozdějším věku. U mužů převažovali až ve věku 37 let (před deseti lety již ve věku 31 let) a u žen ve věku 33 let (v roce 2004 již ve věku 28 let). Při zachování sňatečnosti na úrovni roku 2014 to bylo průměrně ve věku 32,3 resp. 29,8 let. Intenzita sňatečnosti se výrazně snížila v devadesátých letech 20. století (manželství uzavíralo přes 90 % mužů a žen) a i v prvním desetiletí nového století převažoval trend klesající* (Aktuální populační vývoj v kostce, 2016, online). Průzkum prokázal, že adolescenti manželství sice odkládají do vyššího věku, v našem případě to bylo mezi 25-30 rokem života, ale vstoupit do manželského svazku chtějí.

Hamplová (2002) uvádí, že prvotním důvodem k uzavření manželství je především individuální rozhodnutí obou partnerů, kdy nejčastějším motivem je láska a touha po bezpečném zázemí. Citový vztah bývá hlavním důvodem k uzavření manželství, nemusí být však zárukou jeho stability. Finanční jistota a právní záruky majetkových vztahů

jsou považovány za hlavní výhodu manželství. Mezi motivy vedoucí k uzavření manželství dále náleží ekonomické podmínky (ekonomická samostatnost, výdělečná činnost, dostatečný příjem, samostatné bydlení), jejíž podstatou je zabezpečení potomstva. I v tomto případě se adolescenti se s názory výzkumu provedené na Mladé Generaci 1997 (Hamplová, 2002) shodují. Pro oslovené adolescenty je velice důležitá ekonomická stabilita a jistota a stabilita možnosti vlastního bydlení. Jedním z uvedených důvodů byl také pocit jistoty nebýt sám/a.

V našem výzkumném šetření však nesmíme opomenout, že v současné době působí na postoje adolescentů několik negativních vlivů. Adolescenti mohou být ovlivněni situací v rodinném prostředí, ve kterém vyrůstají a zároveň žijí, ale především také médii, které hrají v otázce vstupu do manželství svou roli. Jsou všude kolem nás a neustále na nás působí. Někteří jedinci jim zcela podlehnou a přejímají jejich názor. Výsledky výzkumného šetření ukazují, že i přes veškeré negativní faktory plánují manželství a následné založení rodiny. Manželství vnímají jako součást života.

Také nesmíme opomenout nerovnoměrné zastoupení pohlaví respondentů, výzkumný vzorek tvořily převážně ženy (60%). Čímž mohlo dojít k nedostatečnému porovnání mezi pohlavím respondentů. Pro další možné šetření by byla potřeba většího zastoupení mužského pohlaví.

Pro získání potřebných dat byl vybrán kvantitativní výzkum a nikoli kvalitativní, ze kterého bychom zjistili mnohem více informací a dat pro naše výzkumné šetření. Některé z našich položek by si určitě zasloužily kvalitativní přístup.

Velké riziko našeho průzkumu jsme již na počátku spatřovali v možnosti, že se studenti středních škol nebudou ochotni účastnit výzkumného šetření. Obavy z tohoto rizika se však nepotvrdily a všichni oslovení respondenti na výzkumném šetření spolupracovali.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké názory na manželství mají studenti vybraných středních škol. Průzkum byl zaměřen na zjištění, zda chtějí adolescenti do manželství vstoupit a popř. jakou formu partnerství preferují. Chtěli jsme také zjistit jaký význam má pro adolescenty manželství, jaké důvody je motivují k tomu, aby v budoucnu manželství chtěli uzavřít. V souvislosti se stanoveným cílem jsme zkoumali samotné období adolescence a jejich specifika.

V teoretické části jsme definovali rodinu a její základní funkce. Zaměřili jsme se na instituci manželství, kterému byla věnována jedna samostatná kapitola a v neposlední řadě i na samotné postoje adolescentů. V praktické části jsme se snažili naplnit zadaný cíl bakalářské práce a z toho vyplývající výzkumné otázky. Pro výzkumné šetření byla zvolena metoda dotazníkového šetření, která nám pomohla získat dostatečné množství informací k naplnění výzkumného cíle.

Průzkum ukázal, že adolescenti chtějí uzavírat manželství a to především mezi 25–30 rokem života. Důvodem pro vstup do manželství byla ekonomická stabilita a jistota a stabilita vlastního bydlení. Tyto důvody převažovaly před důvody, jako bylo těhotenství partnerky a náboženství. Jeden z velmi často uváděných důvodů byla jistota nebýt sám/a, kde i dnešní adolescenti vnímají tuto potřebu za velmi důležitou. Adolescenti vnímají instituci manželství jako důležitou součást rodinného života. Není pro ně jen formalita, ale něco co má hlubší význam.

Jak již bylo řečeno v diskuzi, byl zvolen kvantitativní výzkum, v případném dalším šetření by bylo ideálnější zaměřit se na kvalitativní rozbor, který by odkryl mnohá specifika týkající se postojů adolescentů k manželství.

V rámci bakalářské práce jsme nahlédli do nitra adolescentů, zjistili jsme, jaký význam přisuzují manželství a zda chtějí založit rodinu. Průzkum ukázal, že i přestože manželství odkládají do vyššího věku, tak ho nezavrhují. Výsledky bakalářské práce hodnotím jako pozitivní, manželství má pro mladou generaci stále velký význam. Negativních postojů na manželství se objevovalo jen minimálně. Přínos ze své bakalářské práce spatřuji zejména v bližším poznání pohledu adolescentů na

manželství. Domnívám se, že je velice důležité, aby lidé vstupovali do manželství. Tuto důležitost si uvědomují i dotazovaní adolescenti.

Na počátku průzkumu jsme se domnívali, že dnešní adolescenti nemají na problematiku manželství dostatečný náhled a jsou ovlivněni mnoha faktory, ale ukázalo se, že mají náhled jasný. Otázkou však zůstává, na kolik je toto výzkumné šetření validní. Pro další možné zkoumání, by bylo dobré pokračovat s kvantitativním rozbořem.

Seznam použitých zdrojů

ATKINSON, R. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.

BINAROVÁ, I. *Období adolescence*. In: ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 111-117. ISBN 80-244-0629-2.

ČESKO. Zákon č. 115 ze dne 3. dubna 2006 o registrovaném partnerství. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, částka 38, s. 1362-1376. Dostupný také z: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2006/sbirka/1998/sb038-06.pdf>>.

Český statistický úřad, 2016, *Aktuální populační vývoj v kostce*, Český statistický úřad [online], verze 25.02.2016 [cit. 2016-10-22]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>>.

EARCH. CZ, 2016. *Kam se singles? Šup s nima na střechu!* [online], verze 29.03.2011 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<http://www.earch.cz/cs/architektura/kam-se-singles-sup-s-nimi-na-strechu>>.

ERIKSON, E. H. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-380-8.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8.

GROLLOVÁ, I., JOHNOVÁ, J., MÜLLEROVÁ, H., PRAŽÁKOVÁ, M. *Encyklopedie mladého manželství*. Praha: Lidové nakladatelství, 1989. ISBN 80-7022-017-1.

Gymnázium, Střední Odborná Škola Ekonomická a Střední Odborné Učiliště, Kaplice. GEU Kaplice, O škole [online], verze © 2015, [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://www.geukaplice.cz/o-skole_50.html>.

HAMPLOVÁ, D. *Postoje k manželství a rodičovství*. In: FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D., KUČERA, M., VYMĚTALOVÁ, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 67-98. ISBN 80-85850-87-7.

HAMPLOVÁ, D., PIKÁLKOVÁ S. *Manželství, nesezdané soužití a partnerský vztah*. In: MANSFELDOVÁ, Z., TUČEK, M. *Současná česká společnost: sociologické studie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002, s. 127-147. ISBN 80-7330-009-5.

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J., KREIDL, M. *Úvod*. In: MARHÁNKOVÁ, J., M. KREIDL, eds. *Proměny partnerství: Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012, s. 11-19. ISBN 978-80-7419-142-81.

HAYES, N. *Základy sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-415-X.

HROMADA, J., ŠLEHOFAR, M. 2016. *Vývoj prosazování registrovaného partnerství v České republice*. Gay iniciativa v ČR, [online], verze 2016, [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: <<http://gay.iniciativa.cz/www/index.php?page=clanek&id=74>>.

CHALOUPKOVÁ, J., ŠALAMOUNOVÁ, J. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Sociologické studie. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 2004. ISBN 80-7330-062-1.

CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0217-7.

JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.

KRAUS, B. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-411-3.

KUČERA, M. *Závěr*. In: FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D., KUČERA, M., VYMĚTALOVÁ, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 135-141. ISBN 80-85850-87-7.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

LINHART, J., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, H. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

LINKOVÁ, Marcela, 2002. Singles: životní styl, nebo z nouze ctnost? In: Přítomnost, měsíčník pro politiku a kulturu [online]. [cit. 2013-05-01]. s. 45, ISSN 1213-0133. Dostupné z: <http://czech.pritomnost.cz/archiv/cz/2002/2002_1.pdf>.

MACEK, P. *Adolescence*. 2. upr. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. přep. a rozš. vyd. Praha, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. přep. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

MLČÁK, Z. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostravská univerzita, 1996. ISBN 80-7042-452-4.

MONTOUSSÉ, M., RENOUEAU, G. *Přehled sociologie*. Přeložil: DOHNALOVÁ, K. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-976-3.

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4.vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8772-8.

RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou?* Praha: SLON, 2001. ISBN 80-86429-01-6.

ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 3. přep. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0772-6.

SOBOTKOVÁ, V. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.

Sociologický ústav AV, ČR, v.v.i., Publikace, [online], verze © 2015, [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <<http://www.soc.cas.cz/publikace/predstavy-mladych-lidi-o-manzelstvi-rodicovstvi>>.

STAŠOVÁ, L. *Rodina jako výchovný a sociální činitel*. In: KRAUS, B., POLÁČKOVÁ V., et al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 58-78. ISBN 80-7315-004-2.

Střední odborná škola zdravotnická a Střední odborné učiliště Český Krumlov. Charakteristika školy SOŠZ a SOU Český Krumlov [online], verze © 2016, [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <<http://www.zdravkack.cz/skola/o--skole>>.

ŠTĚPÁNKOVÁ, M., ČIŽINSKÝ, P. *Registrované partnerství pro začínající*. Brno: STUD, 2006. ISBN 80-239-7821-7.

ŠTÍPKOVÁ, M., KREIDL, M. *Proměna načasování událostí životních drah*. In: MARHÁNKOVÁ, J., M. KREIDL, eds. *Proměny partnerství: Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012, s. 38-72. ISBN 978-80-7419-142-81.

ŠUSTOVÁ, S. *Více než čtvrtina mladých rodin žije v pronájmu*. Měsíčník Český statistického úřadu. 2015, roč. 5, č. 1, s. 18-19. ISSN 1804-7149.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 987-80-7376-141-4.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-0841-9.

VESELÁ, J., KANIOKOVÁ-VESELÁ, P. *Sociologické aspekty managementu*. Grada: Publishing a.s., 2011. ISBN 978-20-247-2792-9.

VYMĚTALOVÁ, S. *Partnerský vztah*. In: FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D., KUČERA, M., VYMĚTALOVÁ, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 99-132. ISBN 80-85850-87-7.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK I., ed. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. a kol. *Sociální psychologie*. 2. přep. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

ZEMANOVÁ, V., DOLEJŠ, M. *Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978- 80-244-4492-5.

ŽALUDOVÁ, I. *Změny v psychice a chování u dospívajících ve věku 11-15 let*. Duha. [online]. 2013, roč. 27, č. 1 [cit. 2016-11-29]. Dostupný z: <<http://duha.mzk.cz/clanky/zmeny-v-psychice-chovani-u-dospivajicich-ve-veku-11-15-let>>. ISSN 1804-4255.

Seznam příloh

Příloha č. 1. - Dotazník

Vážení studenti,

jsem studentkou 3. ročníku Pedagogické fakulty na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a v současné době píši bakalářskou práci na téma Postoj adolescentů k manželství. Součástí mé bakalářské práce je tento dotazník. Tímto bych Vás chtěla požádat o spolupráci na tomto výzkumném šetření. Veškeré údaje jsou zcela anonymní a výsledky budou použity pouze v mé bakalářské práci.

Děkuji Vám za ochotu a spolupráci při vyplnění dotazníku.

Pavla Kocmichová

1. Vaše pohlaví?
 - a) Žena
 - b) Muž
2. Jaký je Váš věk?
 - a) 15 - 16
 - b) 17 - 18
 - c) 19 a výše
3. Jakou střední školu studujete?
 - a) Střední škola všeobecná (gymnázium)
 - b) Střední škola odborná (s maturitou)
 - c) Střední odborné učiliště
4. V současné době jste?
 - a) Single (nezadaný/á)
 - b) Zadaný/á do 1 roku
 - c) Zadaný/á více než 1 rok
 - d) Ženatý/vdaná
 - e) Registrované partnerství
5. V současné době žijete
 - a) Ve společné domácnosti s rodiči (s rodičem)
 - b) V samostatné domácnosti
 - c) Žiji s partnerem/partnerkou
 - d) Žiji sám/a

- e) Jiné (uved'te)
6. V jakém partnerském vztahu, žijí Vaši rodiče?
- a) V manželství
 - b) V nesezdaném soužití
 - c) Odděleně, rozvedeni
 - d) Jiné (uved'te)
7. Co plánujete po dokončení současného studia?
- a) Cestovat, poznávat nové věci
 - b) Pokračovat ve studiu
 - c) Nastoupit do zaměstnání, budovat kariéru
 - d) Založit rodinu
 - e) Jiné (uved'te)
8. Jak dlouho by měli lidé spolu žít před manželstvím?
- a) Méně než 1 rok
 - b) 1 rok až 3 roky
 - c) Více než 3 roky
 - d) Jiné (uved'te)
9. Jakou formu partnerského soužití do budoucna preferujete?
- a) Žít sám/a bez stálého partnera
 - b) Žít se stálým partnerem bez sňatku
 - c) Žít se stálým partnerem „na zkoušku“ a následně s ním uzavřít sňatek
 - d) Registrované partnerství
 - e) Jiné (uved'te)
10. Co je pro Vás manželství?
- a) Posvátná instituce
 - b) Zastaralá instituce, přežitek našich babiček
 - c) Součást rodinného života
 - d) Jen formalita „kus papíru“
 - e) Jiné (uved'te)
11. Chtěli byste vstoupit do manželství?
- a) Ano
 - b) Ne

12. Co by pro Vás mohlo být rozhodující pro vstup do manželství? Vyberte jednu možnost.

- a) Těhotenství partnerky
- b) Pořízení vlastního bydlení, ekonomická stabilita
- c) Ukončení vzdělání
- d) Jistota nebýt sám
- e) Náboženství
- f) Jiné (uved'te)

13. Jaký je podle Vás ideální věk pro vstup do manželství?

.....

14. Má podle Vás manželství nějaké výhody? Pokud ano, uveďte.

.....
.....
.....

15. Má podle Vás manželství nějaké nevýhody? Pokud ano, uveďte.

.....
.....
.....

16. Plánujete mít v budoucnu děti? Pokud ne, pokračujte na otázku č. 13.

- a) Ano
- b) Ne

17. V kolika letech plánuje narození prvního dítěte?

.....

18. Kolik plánujete mít dětí?

.....